

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

חלק ה'

על גודל האיסור של סתירת בתי

כנסיות ובתי מדרשות רח"ל.

בחלק הזה נעתקו ספרים האלו:

א. מייסדי התלמוד.

ב. ספר עבד המלך.

ג. פרי עץ הדר.

ד. ספר שדי חמד.

ה. ספר תפארת

משה.

ו. שו"ת אבני נזר.

ז. ספר אהל משה

החיבור הזה יוצא לאור לחרפת אינשי דלא מעלי שרוצים להרוס בית המדרש ובית הכנסת בלא אנזעלעס ארצות הברית, שמתפללים ולומדים שם כבר לערך 70 שנה.

ספר

חורבן בית המקדש

בזמן הזה

על גודל האיסור של סתירת בתי כנסיות
ובתי מדרשות רח"ל

בו יבואר גודל האיסור והסכנה הגדולה החופפת על
ראשי העסקנים הרוצים לסתור בתי כנסיות ובתי
מדרשות – שהסותר בית הכנסת או בית המדרש
יוכל ח"ו לפגוע בנפשות ילדיו או בנפשו ונפש בני
ביתו ח"ו ללכת מן העולם קודם הזמן רח"ל,
כמבואר בטו"ז הלכות בית הכנסת – וההורס בית
הכנסת כהורס בית המקדש כמבואר בפנים הספר.

החיבור הזה יו"ל לחרפת אינשי דלא מעלי שרוצים
להרוס בית המדרש ובית הכנסת בלאס אנזעלעס ארצות
הברית, שמתפללים ולומדים שם כבר לערך שבעים שנה

מלוקט ע"י הרב אשר שווארץ
מחבר ספרי בית אשר על מסכתות הש"ס
ניסן תשס"ה לפ"ק – בני ברק תובב"א

בעזה"י

מייסדי התלמוד

חלק א. רב ושמואל מייסדי התלמוד בבלי.
חלק ב. רבי יוחנן וריש לקיש מייסדי
הירושלמי

אָה״ח 1234567

חובר בעזרת החונן לאדם
על ידי

יואל בן לאאמו"ר אהרן זל"ה שוורץ

אוצר החכמה

מהנהגותיו

1) הקפדתו בענין בנין בית הכנסת של מתא מחסיא: הוא הקפיד שלא יהיה שום בנין אחר גבוה מבית הכנסת של העיר מתא מחסיא, משום שנאמר (שבת יא, א): "אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר: "לרומם את בית א-להינו ולהעמיד את חורבותיו". והוסיף רב אשי ואמר: שבזה שעשה שלא יהיו בתים גבוהים מבית הכנסת הציל את העיר מתא מחסיא שלא תחרב, ואף שהיא כן נחרבה כעבור זמן, זה לא היה בגלל עוון זה, [ופירש הגאון יעקב על העין יעקב את ההבדל בסיבות מפני מה חרבה מתא מחסיא, שאילו חרבה מעוון זה, לא היתה בכלל מה שאמרו רז"ל שמיום שחרב בית המקדש, נגזר על בתיהם של צדיקים, שגם הם יחרבו, ועתיד הקב"ה להחזירם כמו שעתיד לבנות את בית המקדש, וכיון שלא חרבה מפני העונש, היא תחזור ותבנה, יחד עם שאר בתי צדיקים.

2) בגמרא (ב"ב ג, ב) מסופר שבבית הכנסת של מתא מחסיא נהיו בו סדקים, והיה צריך לסתור את בית הכנסת ולבנותו מחדש. רב אשי, כדי להבטיח את בנינו שלא יתרשלו בו ויעשוהו מהרה, הכניס את

מטתו לשם, ונשאר ללון שם עד שגמרו לבנות, אף את המרזבים שהם רק תוספת לבנין.

אוצר החכמה

מניעתו שמחה יתירה: בזמן שבנו נשא אשה, התברחו בני הישיבה מאד, ורצה רב אשי למתן זאת, הלך ושבר כוס של זכוכית לבנה שמחירה היה רב, ועל ידי כך גרם שיתעצבו בגלל ההפסד, וכך המעיט בשמחתם, וזאת משום שכתוב (תהלים ב) "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" ופירש רב אבא בר מתנא בשם רב: במקום גילה שם תהיה רעדה, או משום מה שאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בר יוחאי שאסור לאדם למלא פיו שחוק בעולם הזה (ראה ברכות ל).

ענוותנותו: בגמרא (סנה' ז, ב) מסופר, שכשהיתה באה לפניו שאלה בעניני טריפה, היה רב אשי מכנס את כל הטבחים (=שוחטים) שבעירו מתא מחסיא, כדי שהאחריות על הפסיקה לא תיפול רק עליו ותתחלק בין כולם, היינו, שרצה להיות בטוח בפסק שלו שהוא נכון, אם יותר אנשים מסכימים לאותה מסקנה. כיון שרב אשי היה כאמור עניו, הוא גם לימד שבעל גאה הוא בעל מום (מגילה כט, א), ולמד זאת ממה שנפסלו ההרים להגות תורה עליהם מפני גאותן, ורק סיני שלא נתגאה זכה שתנתן התורה עליו, ונראה, שמשום שהוא עצמו היה עניו, זכה לדרשה זו! אבל למרות

ס פ ר

עבד המלך

על שם הכתוב
עבדך אני הבינני ואדעה עדתיך
(תהלים קי"ט)

על תורה נביאים וכתובים

לוצר החסידות

לבאר כל מצות השי"ת עלינו, בין המצות שבאו במנין תרי"ג
ובין המצות המפורשות בתורה שלא באו במנין תרי"ג, וכן יבואר בו
כל המצות שבאו בנביאים וכתובים, וכן יבואר בו כל מה שלמדו רז"ל
מפסוקי תורה נביאים וכתובים מה שעלינו לעשות או מה שנמנע מעשות
והוא מצוה מן התורה ובנביאים וכתובים הוא מצוה מדברי קבלה.

כל מצוה ומצוה נסדר בעזה"י בלשון קל וקצר על
פסוק השייך לו, על סדר התורה נביאים וכתובים.

0026567

ע מ

נתיב מצותיך

על שם הכתוב

הדריכני בנתיב מצותיך כי בו חפצתי
(תהלים קיט)

יבואר בו בעזה"י מקורי המצוה ויסודותיה, ביאורה, ואופני עשייתה.

ס פ ר

דברים

מ א ת

שמואל באאמו"ר הר"ר מרדכי הומינר זללה"ה

ירושלים
תש"ז-תשכ"ה

ד. לא תַעֲשֹׂן כֵּן לִי אֱלֹהֵיכֶם: (א) הוזהרנו בזה (ב) שלא לסתור דבר מן המקדש.

ד. לא תַעֲשֹׂן כֵּן לִי אֱלֹהֵיכֶם: (א) הוזהרנו בזה (ב) שלא לשרוף עצי הקדש.

נתיב מצותיך

מאחרונים אוסרין ויבלע המ"ם ויאמר רק שלו בלא מ"ם או שלון בנוך, וגם באגרת הרשות נכון שלא לכתוב שלום עם ואו רק שלם שמצוי לזרק באשפות (מ"ב).

הכינונים שמשבחים בהם את השי"ת כגון רחום וחנון הגדול הגבור והנורא יכיוצא בהם הרי הם כשאר כתבי הקודש שמותר למחקם לצורך שום דבר ומה שאמרו ז"ל שכל כתבי הקודש ופירושיהם בכלל איסור זה, הוא מדברי סופרים שאסור לאבדם ולשרפם (חינוך מצוה תל"ז). וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ו כתבי הקודש כלם ופירושיהם ובאוריהם אסור לשרפם או לאבדם ביד, והמאבדם ביד מכין אותו מכת מרדות.

מכת מרדות ככל העובר על דברי חכמים (כסף משנה).

(א) הוזהרנו וכו'. סה"מ ל"ת ס"ה: (ב) שלא לסתור, הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח ¹²⁴⁵⁶⁷ או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעבודה זרה ונתצתם את מזבחותם וכתוב לא תעשון כן לה' אלקיכם (יסודי התורה פ"ו).

אסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות (או"ח קנ"ב).

דהוי כנותץ אבן מן ההיכל דאסור משום שנאמר לא תעשון כן לה' אלקיכם ובית הכנסת ובית המדרש גם כן נקרא מקדש מעט, ודוקא לנתוץ ולשבר כלי קדש או לעקור דבר מחובר כמו אבן ממזבה, לאפוקי לפנות הכלי קדש והספסלין וכדומה מבית הכנסת אף שאין זה כבוד לבית הכנסת יש לומר שאין בכלל זה (מ"ב).

אסור לסתור דבר מבית הכנסת והוא הדין כל כלי בית הכנסת דדינם גם כן כבית הכנסת כמבואר בירושלמי פרק בני העיר וברמב"ם פרק י"א מהלכות תפלה, ומסתברא דהוא הדין לענין זה (ביאור הלכה).

רבן גמליאל אומר וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין למזבחותיהם חס ושלום אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם ומעשיכם הרעים למקדש אבותינו שיחרב (ספרי).

(א) הוזהרנו וכו'. מכות דף כ"ב שבישלו בעצי הקדש ואוהרתיה מהכא

ה. כי אם אל המקום אשר יבחר יי אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: ו. והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם וכללת בקרכם וצאנכם: (א) נצטונו בזה (ב) להביא בבית המקדש ברגל ראשון כל מה שנתחייב מנדרים ונדבות וכיוצא בהם.

נתיב מצותיך

ואשיריהם תשרפון באש וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם: (ב) שלא לשרוף. השרוף עצי הקדש דרך השחתה לוקה (יסודי התורה פ"ו).

(א) נצטונו וכו'. סה"מ עשה פ"ג: (ב) להביא בבית המקדש. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל שפגע בו תחלה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וגו' כלומר בעת שתבוא לחוג תביא כל מה שאתה חייב בו ותתן כל חוב שעליך לשם, הגיע הרגל ולא הביא הרי זה בטל מצות עשה, עברו עליו שלש רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב או שלא נתן הערכים והחרמים והדמים הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאחר לשלמו, אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה (מעשה הקרבנות פרק י"ד). וכבר התבאר בגמרא ראש השנה דף ד' שמה שאמר ובאת שמה והבאתם שמה מצות עשה והוא שיביא כל מה שחובה עליו מחוקי השם ויפטר מהם בכל רגל ורגל, ובין מיני הקרבנות כלם ובין דמים ובין ערכין וחרמין והקדשות ולקט שכחה ופאה יציאת ידי חובתו מאלו החלקים כלם ברגל ראשון שפגע בו מצות עשה (סה"מ עשה פ"ג).

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם. על פי נביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא תלמוד לומר לשכנו תדרשו ובאת שמה דרוש ומוצא ואחר כך יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד שיר המעלות וכו' ה' לדוד את כל ענותו: אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב: אם אבוא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי: אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה: עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב: מנין שלא עשה אלא על פי נביא שנאמר ויבוא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח בגורן ארונה היבوسی, ואומר ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלם בהר המוריה אשר נראה לדוד אביהו (ספרי).

לשום את שמו שם. ונאמר ושמו את שמי על בני ישראל מה שמו האמור כאן בית הבחירה אף שמו האמור להלן בית הבחירה וכו' לשכנו תדרשו במקדש אתה אומר ככתבו ובגבולים בכינויו (ספרי) וכמבואר בעבד המלך נשא ו—כב בביאור מצות ברכת כהנים.

פרי עץ הדר

אוצר כללי התלמוד והפוסקים

כרך שביעי אותיות ה ו ז ח

0124567

מבאר כללים חדשים וגם ישנים בכל מקצועות התורה, בדרך פשוטה וישרה, על פי מקורות מבבלי וירושלמי וראשונים ואחרונים, ומפיץ אור על כללי יסודי ההלכה לעומקם ולרחבם, לכל סוגיהם וענפיהם, בהסברה נכונה ובשפה קלה וברורה, בעזרת הכורא החונן דעה ובינה

חובר מאת זעירא דחברייא

יצחק דוד בהגאון הצדיק הרב נחום ז"ל מורה צדק

ומרביץ תורה בצפת חמשים שנה, למשפחת אתרוג

„פרי עץ הדר, זה אתרוג, סוכה לה.

הייתי רב דפורטלאנד, מעין והסביבה, שנות תרעח—פו; לוס אנג'לס, קאליפורניא, תרפו—צג;
חבר בוועד הרבנים בחיפה, תרצד—צו; ורב הראשי דיוטיקא, ניוארק והסביבה, תרצח—שכה
וכעת לחוף ים השקט אני שוכן בסביבות לוס אנג'לס.

נרפס ארול תשלא

שנת כג לחדות מדינת ישראל ושנת ד לגאולת ואחדות ירושלים העתיקה והחדשה „עיר
שחובה לה יחדיו, ושחרור כותל המערבי הר הזיתים וקבר אמנו רחל וכל מקומות
הקדושים, ועיר חברון ומערת המכפלה אשר זרים חיללו בילעו ארמנותיהן ושחתו מבצריהן,
ובחסדי הכורא ע"י חיילי ישראל שמסרו גופם ודםם עבור קדושת הארץ והרמת קרן
ישראל, היתה תשועה גדולה ונסים גלויים לעם עולם ונצח ישראל.

מורחב/הוספה

ואין אומר כלום אם כן כמו שמועלת שאלה על מעשה הפרשת תרומה כמו כן מועלת על כל המעשרות) משמע דמועלת שאלה בכל המעשרות, וכן מוכח מתוספות ד"ה והוא קידושין לח. שכתבו מה לחוש שאינו בשאלה תאמר בהגי שהן בשאלה שיכולין לשאול לחכם כדי לחזור מהפרשת תרומה ומעשר.

וכן נראה מרשב"ם בבא בתרא קכ: ד"ה שיש שאלה. והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתשיל עליהו חזוירין לטיבילן (הרשב"ם כנראה סובר כזקינו רש"י בכורות נט. בפירוש א' דמחשבה היינו שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש, כמבואר למעלה דהרי הרשב"ם כתב "לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו").

ובתשובות רבינו חתם סופר יורה דעה סימן שכא בד"ה והשתא צריכים לומר דאף דהפרשת תרומה מספקת במחשבה או בדיבור מכל מקום עיקר מצוה היא ההרמה, אמנם הדיבור אינו אלא טפל לעיקר המצוה, כמו האמירה דהרי זה גיטך בנתינת הגט, והנה בחלה מועלת גם כן מחשבה כמבואר בברכי יוסף יורה דעה סימן שכג אות ג ובתורת הארץ פרק ד אות לג, ועיין כרך א דף קכט: בדין הקדש במחשבה וראה תשובות מהר"ש היילפרין ז"ל סימן נג אות ה, ועיין תשובות מהר"א יהודה יעלה יורה דעה סימן שלג ד"ה ועוד בה שלישית מעיר דנודר בעת צרה גם נדרי הקדש צריכים דיבור דוקא כנאמר בראשית כח—ב "וידר יעקב נדר לאמר" רק באמירה וכן במדבר כא—ב "וידר ישראל נדר ויאמר" (ועיין תוס' ד"ה אבל חולין ב:) וכן תהלים סו—יג, יד, "אשלם לך נדרי אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי"; אמנם לפי שהבאתי למעלה דמחשבה מועלת רק אם חלות ההקדש או התרומה מיד, אם כן בנודר ליתן לא שייכות מחשבה; ובתשובות ושב הכהן סימן כ ד"ה ולכאורה מבאר דהדין דכופין בנודר לצדקה כמבואר ראש השנה נ. (ותוספות ד"ה אכפיה בבא בתרא ח: וגליתן שם) הוא רק בהוציא בשפתיו ואם רק חשב בלבו אין כופין אותו.

וראה תשובות בית אב חמישאי סימן רעג אות ב. ונזר הקדש מנחות נה. תוספות ד"ה במחשבה אות ה'ו: ועיין בית יצחק אורח חיים סימן לב אות טו ויורה דעה חלק א סימן ד אות ב ואות ד וסימן קכה אות ז ושם יורה דעה חלק ב סימן נו אות ג מה שמבאר בדין נזירות דאף דתוספות ד"ה ודילמא נזיר ב כתבו דנזירות אין מועלת במחשבה (ראה למעלה בכלל הנוכחי אות 6 ועיין בית יצחק יורה דעה חלק

א סימן ב אית ד) אבל לבית שמאי ודאי מועלת נזירות במחשבה, דהרי בשבועות כו: נאמר דתרומה וקדשים הוי שני כתובים הבאים כאחד דמועיל גמר בלבו ואין מלמדין מהם, וגם מי שסובר שני כתובים הבאים כא' מלמדין מכל מקום חולין מקדשים אין מלמדין, והלא שמאי הוקן סובר קידושין מג, שני כתובים הבאים כא' מלמדין ותלמידי בית שמאי מסתמא סוברים כשמאי כמבואר בתוספות ד"ה בית הלל יבמות קין. דבית הלל אין חולקין על הלל רבן, ואם כן גם בית שמאי כן (ועיין תוספות ד"ה שאין כתובות נג. וראה כרך ב דף כ: קפו: אמנם בכרך ג דף קה. הבאתי דמצינו בכמה מקומות דבית שמאי חולקים על שמאי, ועיין תשובות חתם סופר אבן העזר חלק ב סוף סימן צו שכתב דבית שמאי סוברים ב' כתובים הבאים כא' אין מלמדין) וגם לא שייך לומר חולין מקדשים אין מלמדין משום דנזיר גופו קדוש כהקדש כמפורש נזיר ט, בתוספות ד"ה אין שאלה בנזירות. ועיין שם בבית יצחק יורה דעה חלק ב סימן עו אות ג"ד ואמרי בינה דיני נדרים סימן כו, ובבית יצחק שם סימן קלח אות א"ב וסימן פה אות ט, ועיין בכרך ד דף ד: ובתשובות זכר יהוסף אורח חיים חלק א סימן מט דף סו. בד"ה אמנם מצאתי דבר חידוש כתב מרן, בתשובות מהר"ק שורש קסא ענף ו, הבאתי בכלל הנוכחי למעלה באות 6) מבאר לפירוש רש"י בשבועות כו: הנז' ד"ה תרומה דהיינו תרומת זמטכין דכתיב כל נדיב לב ואם כן ראוי לדמות נדבת בית הכנסת לבית המקדש שהרי בכל מקום רבותינו דמו (מ"ם שורקית) אותן כמבואר מגילה כט, וכן בספרי פרשת ראה (דברים יב—ד אות ז) דנותן אבן מהיכל בלא תעשה ומוזה למד המרדכי מגילה פרק בני העיר לדין בית הכנסת שאסור לסתור (ראה רמ"א אורח חיים סוף סימן קנב וטורי זהב שם סימן קנא אות ג ועיין כרך ו דף צו: קסג.) וכן שבת יא. ומרדכי שם שמדמה בית הכנסת לעליית היכל שנתקדשה וכן בספרא ויקרא כו—לא אות לו, והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, אם כן בקדושת בית הכנסת גם כן אין צריך הוצאה בפה ומועלת במחשבה להקדיש לבית הכנסת.

במה שכתבתי למעלה דבית הלל חולקים על הלל כן הוא גם בתשובות הרא"ש כלל סח אות יג, ובמה שכתבתי דלמדין בית הכנסת מבית המקדש. ראה באריכות בדברי מהר"ט חלק ב יורה דעה סימן ד ותתבונן במה שמבאר שם רבינו הגדול, וראה הגהות אמרי ברוך על טורי אבן חגיגה י. סוף ד"ה רבי עקיבא אומר. ועיין כרך ב דף צט.ק. וכרך ד דף ד"ה. וכרך ג דף קפד: ותתבונן בהכתוב שם.

אסיפת דינים

שד"י חמד

פאת השדה שיורי הפאה

כולל אות א. ב.

יבואו בו כללי השם וכללי הפוסקים דברים ברורים, ליקוטאי ניתנו מספרן של צדיקים המה הנבחרים. אשר דברו בקדשם אחת הנה ואחת הנה במקומות מפורים. ואסיפת דינים, אמרי פנינים, מפי סופרים ומפי ספרים, בדבר הנהוגים נפשי איותה ללקט אמרים. בעזרת האל יתברך בורא רוח ויוצר הרים. למדנו חיפוש מחיפוש חופש כל חדרי חדרים. תיקנתים אף עשיתים ע"ס אי"ב מאלף ועד תי"ו מסודרים. להועיל לקמנים כמוני מילדי העברים. את כל אלה ידי עשתה אנכי הדל צעיר שבצעירים. מבני ציון עיר קדשנו ירושלים משוש תפארתנו כמחרה בימינו תבנה ותכונן בראש ההרים. גר אנכי לעתות כאל באחת מעיירות קירים. קראסוב בואר עיר קמנה ואנשי קדש בתוכה טובים ויקרים. הצעיר חיים חזקיהו מדיני המכונה חיים היו בלא"א הרב החסיד ועניו מוהר"ר רפאל אליה מדיני ולהיה תנצב"ה נהנה מזיו השכינה באספקלריא המאירה אור לישרים.

הובא לבית הדפוס ע"י בית מסחר הספרים של הר"ר שמשון ובנו הר"ר יצחק סובאלסקי נ"י.

כזארשא רחוב דזקא 40

חלק ששי

ביהב"נ שחרב ונרץ לבנותו ולהרחיבו איך תנהגו בהמקומות. ל"א:

1234567890

מס כסף שכולט בו לורת משה ואהרן אם מותר להעמידו בבב"ק דברבים ליכא חשדא. ל"ה:

אם עשו בחלון זכוכית עגול כלורת חמה וכחוצ בו שם הוי"ה ב"ה. ל"ו:

קנו קרקע לבנות בבב"ק על מנת שרשות ביד המוכר לפדותו בכל זמן שירצה הוי קנין גמור ויש בו קדושת בבב"ק ואסור להשתמש ע"ג תשמיש קבוע. ל"ז:

שברו מקום ובו בבב"ק ושוב קשה עליהם לשלם השכירות שהוא ביוקר ורואים לסוגרו ולפנות הכלים למקום אחר אולי יכעב לב המסכיר אם רשאים לעשות כן. ל"ח:

אם מותר לעשות מעיל מבגד אשה. ב"ה:

נוי ס"ת ותשמישי קדושה אם אפשר למכורם ע"י טובי העיר. ב"ז:

אם מותר למשכן תשמישי קדושה. ב"ז:

מפת ס"ת שבלחה אם מותר לעשותה כים לתפלין. ב"ח:

אם מותר לעשות רמונים לס"ת מתקין של תפלין. ב"ט:

אם מותר להשתמש צמנטות בה"כ להדלקה שעושים לכבוד המושל. ל':

ואם מותר להביא מנורה מבה"כ למקום שמתפללים ערלי. שם:

ארון הקודש שבלה אם מותר לעשותו ארון למת. ל"א:

אם נחבאר אם מותר להתיך אה"ק של כסף של יחיד לעשות ממנו כלי להדיוט. שם:

בעיר אחת שכשהיו אנשים בה מעט וחי' להם רק ב' בבב"ק התקינו שכל השמחות של כל אנשי העיר היינו ברית מילה ועלות החתן וקרוציו לס"ת בשבת חתונה הכל יהי' בבה"כ הראשונה ועתה רבו אוכלוסייה רבתי עם ויש להם ד' בבב"ק ויודגן בשבת אחת כמה חתונות וב"מ והעם היושב בה כמשה כבר עליהם מרחב העולין לס"ת. ורואים לבטל התקנה ולנהוג כבשאר עיירות שכל יחיד עושה השמחה בבב"ק שמתפלל בו אם רשאים לעשות כן. מ':

קנה דבר לנורך תשמישי בה"כ וגנב וקנה אחר ומסרו ליד גבאי וקודם שחקן התשמיש יהיה נמלא הראשון אם יעשה התשמיש מהדבר הראשון או מהשני. מ"ב:

מה שנהגו צעק"י ירושת"ו שרבי העיר פורסים בכותלי סוכותיהם מפרוכיות של הכלי הקודש אם יש בזה חשש. וכן מנהגים לפרוס על כסא של אליהו. וכן על חופות חתנים. אי שפיר דמי. מ"ג:

מה שנהגו לאכול ולשתות בבב"ק ביום יא"ז אם יש להם על מה שיסמוכו. מ"ד:

ביהב"נ שנסרק ורואים לבטלה במקום אחר ולהניח פניו מקום הראשון אי חשיב זה הורדה מקדושה. מ"ה:

אם היה הארון ה"ק בצד דרום ואחר שנסרק בבב"ק רואים לקובעו בצד מזרח אם מותר. או כבר זכה לד דרום. ואם מותר איך יתנהגו בהמקום שהי' בו האה"ק אם רשאים להשתמש שם לשיבה או לריכים לגדור גדר סביבו. מ"ו:

אם הקדים מנורה וכיוצא ותלאה בבב"ק. ולא עלה לרצון צעני טובי הקהל והשליכו חוץ לבה"כ אם מותר להכעלים ליהנות ממנו. מ"ז:

קנו עניים לבנין בבב"ק אם יכולים לשנותם לנורך בנין בית העצילה. מ"ח:

אם יש חשש מלחך הבה"כ ביום טוב משום אין מערבין שמחה בשמחה. מ"ט:

בית המדרש ישן אם מותר לעשותו עזרת נשים. נ':

אם

אשר התחבר

מערכת בית הכנסת *

אם אפשר לבנותו ע"י נכרים בשבת ויו"ט וחול"מ. א' מ"ו:

לנגן בבב"כ כביטור ועוגב. ב':

אם מותר לנשים לשיר בעז"ק לכבוד המושל. ג':

אם יש עכוב שיהי' פתח בבב"ק גדר הלא שמתפללים. ד':

ונכרי שהתנדב מנורה מביתו לבב"כ אם שתר ליקבל ממנו. שם:

ועל עמודי עץ של הס"ת אם מותר לעשות לטי ליופי נחושת שנשתמש לכלי הדיוט. שם:

פתח פרוזדור הבב"ק בחוזה לד יהי'. ו':

אם מותר לבנות בבב"ק ע"י נכרים כשים אומנים ישראל. ו':

אם מותר לזייר הסם הקדוש ע"י נכרי. שם:

אם מותר לשאף אבק הנחיריים בבב"ק. ח':

אם מותר ליכנס במקל. ט'. ואם מותר להיות בגילוי ראש בבב"ק כיון שזה נחשב עתה לכבוד. שם:

ואם מותר להניח כלי המורה שעות. שם:

ביהב"נ שחרב ונחבטל הישוב מאותו הכפר אם מותר למוכרו לנכרי. י':

אי שרי תגלחת בבב"ק. י"א:

לצור לורות חיות כאריות וכיוצא בחרון בבב"ק או במשקוף מבחוץ. י"ב:

אם לבדק שהחיינו או הטוב והמטיב בבב"ק. י"ג:

אם מותר לקבוע הבמה בבב"ק חדש בסוף ולא באמצע. י"ד:

יחיד שיחד בית לנורך תפלה לבני הכפר ונחבטל משם התפלה בלבד. אם יש לו קדושת בבב"ק ומה יעשו בשמות הכחוצים בכותלים. ט"ו. ואם יש להחמיר כשגנה החדר מל דעת להתפלל בו. שם:

ביהב"נ שחרב ורואים לבנותו להלן ויהי' הפתח במקום שהיה הארון. י"ו:

בנו בבב"כ להרוחה (נוסף על הבב"ק שהיה להם מקדש) ועתה דחוק להם להספיק להולאות שנתרבו אם רשאים לסוגרו לבטל ממנו התפלה. י"ז ול"ח:

שברו בית לזמן ונגמר הזמן אם פקע קדושתו. י"ט ועיין ל"ז:

לסתור בבב"ק דאסור וכן סמירת איזה דבר בבב"ק מחובר או תלוש וכן בעזרת נשים. כ' ול"ב ול"ח. ואם מותר לסחור כדי להרחיבו כי קטן מהביל. כ', ושם אי שרי לסחור מבהב"ק לנורך עז"ק:

מצא מציאה בבב"ק. כ"א:

מה שנוקפידים הנכרים מעשות בבית תפלתם אסור בבב"ק. כ"ב:

קדושת בבב"ק אם מדאורייתא ואם בגיט קודם לפרנסת עניים. כ"ג:

אם יחיד יכול לבנות בבב"ק שלא בהסכמת הרבים. כ"ד. ושם נחבאר בחוזה ענין יש לחוש למ"ש הריב"ש דהמונע קביעות מקום להתפלל הוי מונע רבים מעשות מזה:

(*) למודעי אני צריך כי במערכת זו נשמעו מדפים לאיזו סבה ד' אותיות. ואלה הם אות ה'. ל"ג. ל"ד. מ"א. וידע המעיין כצווא לראות בחוזה סימן המסומן מאת המחבר למשל אות ט"ו הוא עתה מפני חסרון אות ה' אות י"ד. ובמקום שמראה המחבר לעיין בכות מ"ב הוא עתה מפני השמטת ה"ר אותיות אות ל"ח. וכן על זה הדרך והמחבר וכסאוי נקיים:

אם הבן יורש מקום אביו בבהק"ן בעיר שאין מוכרים המקומות. ב"א :
מומר שהקדים דבר לביהק"ל אם מקבלים ממנו. ג"ב :
נכרי שהתנדב לסיוע בנין ביהק"ן. ג"ד :

מערכת ברכות

סי' א' ברין ברכת הנהנין וברכת המצות

ברכת על מלוא הפליין אם לומר בפתח או בחולם. ל' :
בורא נפשות וכו' אם ברכה זו פוטרת הכל כמו שהכל. ל"א :
ער שמן זית אי מברך לאחריו ברכת מעין ג' או בנ"ר. ל"ב :

יש בני אדם שבזקק השכם שותים מים קרים שיפים לבדיקה
אם לריכים לבדך. ל"ג :
ומי שאוכל ושותה איזה דבר לזורך קיום מלוא והדבר יהא מויק
לו אם לריך לבדך. שם :

אם נסתפק אם בירך ברכת מעין שלש אם לריך לבדך מספק. ל"ד :
אם אמר יולר פרי במקום בורא פרי או שאמר הארץ במקום
הארמה. או שאמר בורא פה"ע בל"י אמ"ה. או שאמר ביה"ע
בל"י אמ"ה שבראו אי הוי משנה מצב ברכות. ל"ה :

אם במקום פה"ע או פה"א בירך בורא מיני מזונות. ל"ו :
אם אמר בל"י חל"ט ולא הזכיר מלכות אי סגי בהכי. ל"ז :

פירות וקטניות שמשחנים ומחממכים ע"י ביטול או שקומנים
אוהם אם ישנה ברכתם. ל"ח :

פת ותבטל מקמח קטניות הנקרא קוקרין טירקשין וויין מה
יברכו. ל"ט :

ברכה על אכילת אויסור וברכת המלוא וברכת הנהנין. מ' :

אם שח המברך בין ברכה לאכילה או לעשיית המלוא ולא הפסיקו
השומעים אי עלתה הברכה להשומעים או גם הם לריכים
לחזור ולברך. מ"א :

אם מותר להזכיר השם בזבוע העשוי נקבים נקבים או חשוב
כראשו מגולה. מ"ב :

ברכות שבהש"ס אם מותר לומר האזכרות דרך לימודו מ"ג
ואי קי"ל כמ"ד דאסור להרבות בברכות. שם :

ואי בשם אלהינו יש משום מזכיר שם שמים :

ברין יין פוטר כל מיני משקין אם פוטר גם האוכל שהוא טפל
להמשקין. מ"ד :

אם לבדך את הבעה"ב והמסובין קודם ברכת האוכל והמשקה. מ"ה :

סי' ב' ברין ברכת השבת. ברכת האילנות. שהחיינו וכיוצא

אם לבדך ברכת האילנות בחודש אייר כשלא בלבלו בניסן. א' :
בירך שהחיינו על לולב ומיניו אם יברך שהחיינו על אכילת אחריו
מרוקח. ב' :

אם לבדך שהחיינו על בנין בה"כ. ושהחיינו בין המזרים. ג' ועל
ס"ת וספרים ותפלין תוך. אות ב' :

אם לבדך שהחיינו על בגד של טורות. ב' :

אם לבדך שהחיינו על הנישואין. ד' :

אם להקדים ברכת הפרי לברכת שהחיינו. ה' :

אם עשה לרכיו ועבר זמן אם יברך אשר יצר. ו' :

ער ממזר ובן הגדה והוא בריה נאה אם יברך שכה לו בעולמו.
ואם חביב הוא לו אם יברך שהחיינו. ז' :

אם אפשר לבדך ברכת הלבנה בשבת ויו"ט. ח' :

אם אפשר לבדך על הלבנה אחר ט"ו יום. ט' :

ברכת הגומל אם לבדך בלילה. י' :

ההולך לכמה עיירות להשתטח על קברי הגדילים אם יברך
הגומל בכל עיר. י"א :

חולה שנתפס מחליו אך אמדוהו הרופאים שמחמת מה שסבל
בחליו נעשה ערפה אם יברך הגומל. י"ב :

חולה חלוש שבירך לו חברו הגומל ולא ענה אמן מרוב חולשתו
רק הרכין בראשו אם ילא. י"ג מ"ו :

אם לבדך הגומל אחר חמשה ימים. י"ד :

אם בירך על הפת בורא פרי הארמה אם ילא אות א'. ואם אמר
המוציא פת מן הארץ. שם :

ואם בירך בורא מיני מזונות. שם :

אם בירך על היין בורא פרי העץ אות ב' וכן אם בירך בורא פרי
הארמה. שם :

אם בירך על הרית שהכל נב"ד אם ילא. ג' :

שני דברים שנפטרם בברכה אחת כשמתכוין על שניהם אם רשאי
לכוין בראשון שלא לפטור את השני. ד' :

מי ששרוי בחטאים ושכח ובירך על האוכל והכניסו בפיו מה יעשה. ה' :

ואם בירך על חתיכת בשר בבין המזרים. ו' :

לחם חטים מעלין שאינו נקוב אם יברך המוציא. ז' :

פחות מכזית שנחתה ונעשה כזית אם יברך ברכה אחרונה. ז' :

אכל ושהה כדי אכילת פרס וחזר ואכל אם מלטפין. ח' :

מה שפורסין הטלית על החתן בחופה אם לריך לבדך עליו. ט' :

ער החלוטין אם לבדך המוציא או בורא מיני מזונות. י' :

ער הליקום (שלשין העסה בחלח וחמאה) שעושין לסעודת קבע אם
לבדך המוציא. י"א :

אם חסח בבירוק במקום שאמרו שלא לחתום אם הפסיד הברכה
או לא אע"ג שעבר על לא תשא. י"ג :

אם אמר ברוך אתה השם (במקום אדנות) אם ילא. י"ד :

ברכה על דבר שהוא משום מנהג י"ד וכן על דבר שהוא משום
מראית עין. שם :

אם במקום שחקנו לומר בעל (על מקרא מגלה וכיוצא) שינה ואמר
בלמוד אם ילא. ט"ו :

אם לריך לבדך על מלוא מעקה ואם יש לחלק בין כשעושה ע"י
עלמו לכשעושה ע"י פועל בלוח ט"ו ושם מבואר טעם על

כמה מלוא שאין מברכין עליהם וכן אם מברכים על מלוא לא תעשה.
ומה שאין מברכין על ההגעלה רשמתי בהשממות הספר לאות ז' :

אם אחר שבירך על חתיכת בשר לאוכלה זכר שהוא בין המזרים. י"ז :

ספק ברכות להקל. י"ח :

אם עושה מלוא באופן שאינו מועיל אלא בשעת הדחק אם יברך
עליה. י"ט :

כשצריך לכלול כמה דברים בברכה האחרונה. ושכח ודילג
איזה מהם בהפתיחה. וזכר בהפתיחה וכלל הכל אם

ילא. ואם זכר ועדין לא כלל בהפתיחה איך יתנהג. כ' :

ער גרעני הפירות מה יברך. כ"א :

ער קידוש השם אם יברך בעל. כ"ב :

מין מים ששותים לרפואה ומפסיקים בין כוס לכוס חצי שעה. ובין
שתיים לשתיים מפסיקים בהילוך ממקום למקום כדי שיתעמל
ויתעכל. אם לבדך על כל כוס וכוס. כ"ג :

חצי זית משבעת המינים וחצי זית מדבר שברכתו כנ"ר אם יברך
בורא כ"ר. כ"ד :

איטר יד אם יאחז הדבר שמברך עליו בימין ידויה. כ"ה :

פירות מרוקחות בדבש שאוכלים בסעודות גדולות לקיטת סעודה
אם לריך לבדך עליהם. כ"ו :

תמרים שאוכלים לקיטת סעודה אחר שנגמר הסעודה אם לבדך
עליהם ברכה אחרונה קודם בהמ"ו. כ"ז :

ער הטומין שיש ספק אם לבדך. אם לריך לשמות מים ולברך על
המים ולכוין לפטור הטומין. כ"ח :

מסייעו ושוב כתב ליישב המנהג שנתנו בעירו שבונים פ"י נכדי אף בלא סיוע ישראל כלל ואחר מר דעפחם משום שאין בעיר שום אחד מישראל שיוצא לעשות מלאכה בבנין לא מינה ולא מקצתה וליכא בנאים כי אם גוים דוקא אם כן כפי האוי גוואל אף דבעינן לשמה בבנין בהכ"ז מ"מ כיון דלא אפשר בישראל כלל אמרינן מוטב שלא תחבטל פלות בנין בהכ"ז ותפנה על ידי נכרים דבכה"ג אמרינן יש שליחות לנכרי כיון דלא אפשר בלאו הכי וכמו שכתב הרב ארעא דרבנן בד' ו' פ"ב אהיה דלכתיב לן אי כהני שלוחי דידן או דרממנא דלמאי לא פשטינן דשלוחי דרממנא נינהו מדמניא דמקרבין קרבנות הכנרים ואי שלוחי דידן נינהו הא אין שליחות לנכרי לא אינהו בדידן ולא חנן בדידו ולזה תירץ הרב אד"ר דאין מזה ראייה דשלוחי דרממנא נינהו משום דכיון דלא אפשר בלאו הכי שרירך להיות על ידי כהנים כפי האוי גוואל אמרינן דיש שליחות וגם הביא דברי הרב חק יעקב בס' מ"ס נבי ליש' ואפיית המלס פ"י נכרי שכתב שהסכמ' האחרונים דאם אי אפשר בבנין אחר מותר בשעומד פ"ג ויניה ללוש בפניו ויאמר לנכרי לעשות המלה לשם פסח וכו' הרב המחבר דמה שהלכינו האחרונים שיה' ישראל עומד פ"ג היינו משום שלריכס שימור הא לאו הכי אם הוא דבר דלא אפשר מותר לומר לנכרי לעשות הדבר לשמה והוי כאלו עשאו ישראל והביא שכן כתב הרדב"ז במס' החדשות בח"ג ס' תקפ"א והנו במלריס שהנכרי אופה מלה של מלוא בלתי ישראל עומד פ"ג ואומר יש להם על מה שיסמכו יען דבאפיא אינה לריכס שימור מותר הנכרי לעשות המלה של מלוא לשם פסח כיון דאי אפשר בלאו הכי וא"כ הוא הדין בבנין בהכ"ז דאי אפשר לבנות פ"י ישראל מותר לבנותו פ"י נכרים ואומרים שוב כתב עוד גראה ללמד סניגוריא בדרך נכונה ומרווחת מהרש"ש דכיון דהבנאים נותלים שכרם הא קי"ל דיד פועל כיד בטה"כ ומהני אף דאין שליחות לנכרי כמו שכתב הרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין ס' י"א והרב ארעא דרבנן שם ולכן סמכו לבנות פ"י נכרים בלי סיוע ישראל וסיים ועל כל פנים אמינא דכלל מקום ובכל זמן אשר המלא ימלא חיזה אומן ישראל שיוצא לבנות בין אם יהיה אומן בקי בין אם יהיה חלי אומן החיוב מוטל על ראשי עם קודם לשוכרם לבנות בהכ"ז אפילו בשכר פועל כדי להיות עם פועלי נכרים ולסייע להם בכל דבר ודבר ואפילו לתקן הגג של דעפים בהכ"ז וכל שכן כדי לעשות כמין חופה לפני הטיבל לנוי דכל היתר דכתיבנא אינו אלא ללמד סניגוריא על ישראל דיש להם סמוכים אף על כל פנים לרווחת דמילתא לריכס ליהרר לשכור אומן ישראל ולא יבחין בין טוב לרע ולא יחוסו על ממונם כי אין לבור עני והעובר על זה איסורא רביע עליה במקום דאפשר וזה ברור עכ"ל:

הנה העתקתי חורף כל דב"ק והרבה סרהורים יש לי ועם שאין בכחי עמה להעמיד בזה ארשום בקלרה דפנס הרב ישרי לב בדף ט' כתב וז"ל פועלים נכרים אם יכולים לבנות בהכ"ז כשנמצא פועל ישראל אלא שהגוי פושט יומר מפואר האריך בס' מעשה אברהם ס' ל"ז והעלה דידם כי נזכרי דק"ק אפי"ג דקי"ל אין שליחות לנכרי כבר כתב הרב מחנה אפרים דשאי פועל דידו כיד בעה"ב פ"ש ותימה שלא ראה בחק"ל יו"ד ח"ב ס' ט' שהכריח היפך סברת הרב מח"א דאין ידו כיד בעה"ב כי אם בשכרו ללקט מליאות אלא דבעינן נדון זה ששכרו לבנות גם הגאון חק"ל מודה דהוי כשכרו ללקט מליאות עכ"ל הרב ישרי לב והעתיקתי מוכן דבריו במערכת בית הכנסת שם אמנם עמה רואה אני שיש לפקפק שבמעשה אברהם הכ"ל מעורר שכל מה שכתב הוא באופן שאין שום ישראל בקי בבנין כלל לא מינה ולא מקצתה ואילו הרב ישרי לב כתב בשמו להפיר כשנמצא פועל ישראל אלא שהנכרי עושה יומר מפואר ולפי סברה אין דעת הרב כן דלפי טעם הראשון משום דהינא דלא אפשר למרינן יש שליחות לנכרי פשיטא דהינא דשכיחי פועלים ישראל אין להפיר לדעתו לבנותו פ"י נכרים בלתי סיוע בישראל כלל

ו' א'

סימן א' . בדין בנין בהכ"ז בקבלנות ופרי בשבת ויום טוב
כתבתי בנדפס במערכת זו אות א' דברי רבני האחרונים בזה פ"ש והסגתי עמה ס' ישמה לב להרב איש ירושת' וראיתי בס' א' שהביא דברי הרבנים חפ"ס וישרי לב שהביא שם וסקו"ס בדב"ק והעולה מדבריו הוא דבמקום אשר ידוע שהנכרים מניחים לעשות מלאכהם פ"י פועלים מעט אחר אין לחוש משום חילול ח"ו אם יטעו נכרים אלליו בשבת ויו"ט באופן המותר מן הדין ולדד לפשר דברי הרב חפ"ס דלא אסר אלא כשאין הנכרים מניחים כלל לעבוד אללם ביום חגם אפילו פ"י פוסקים במלאכה מעט אחר ולא נתקרה דעתו ל"כ ופ"ד הרב ישרי לב התפלא שהמעשה היה בעיקר ירושת' ושם ידוע דהאומות מניחים לעשות מלאכהם ביום חגם פ"י עבירים מעט אחר וא"כ מה מקום לחילול ה' ח"ו אחרי שגם הם מתנהגים כן וסיים דעכ"פ עשית חשש פירוב וביטול בבנין לגמרי מחמת זה גם לדידו שרי:

וידידי הגאון אליעזר דוד ראבינוביץ אבר"ק מיר ומלפנים אבר"ק פאניוועז י"ז כתב לי בפניו זה וז"ל במערכת בית הכנסת אות א' מה שכתב שם בשם החכם סופר לפי הנראה אין מחמ יד כבוד גאון חידושי רעק"א על אורח חיים שסב' רמ"ד כתב על דברי המגן אברהם שלדעתו אין בזה משום חילול השם והדבר פלא דפליגי בסברא בעלמא ויעוין בפחזי כספוסה להרמב"ן בפרשת דאה פסוק איכה יעבדו ואולי שב ואל מעשה שאני עכ"ל י"ז:

סימן ב' . אם מותר לבנות בהכ"ז פ"י נכרים בקבלנות בחוה"מ
כתבתי בנדפס במערכת זו אות כ"ו פ"ש ובעיקר בנין בהכ"ז דאוסר הרשב"א בחוה"מ ופסק כן הרמ"א ברס"ק מקמ"ד פיין העמק שאלה שאלתא ק"ע בפרשת הכרעה אות י"ג:

סימן ג' . אף שיש אומנים ישראלים שיכולים לבנות בית הכנסת מכל מקום אם האומנים נכרים מומחים יומר לבנותו בנין יפה ומהדר מותר לבנותו על ידי נכרים דאף שאין שליחות לנכרי מכל מקום פועל ידו כיד בעל הבית כן כתבתי בנדפס במערכת זו אות ו' בשם הרב ישרי לב שכתב בשם שו"ת מעשה אברהם ס' ל"ז וכתבתי שאין ס' מעשה אברהם מלוי אללי לראות מה פנין שליחות לבנין בהכ"ז וכזה לי ידידי הרב הגדול מוהר"ר אברהם מחמ"י חלפון מעיר ייאלסווס י"ז וזה לשונו ואפשר לומר משום בנין מקדש המקדש מעט בו או בשלוחו וטור יש לכון בו משום דבונה כמו כותב לשם ישראל בעין פכ"ד י"ז ולא נתקרה דעתי העניה בדברים אלו ועיינתי בס' מעשה אברהם (שנמצא עמה בירי) וראיתי להרב שכתב שכשם שהשוו הפוסקים בהכ"ז לבית המקדש לכמה דברים כח"ס הרב המרדכי והרב מוהר"ר קולון לענין נחילת אבן מכהכ"ז וכיוצא הוא הדין שיש לומר כן לענין בנין בהכ"ז לשמה שדיו שוב לבית המקדש שלריך שיהיה בניינו לשמו כמו שכתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות בית הבחירה הלכה ב' וכיון דבעינן לשמה הרי קי"ל דנכרי אדעתא דנפשים עביר והביא מחלוקת הפוסקים בעיבוד עורות לס"ס פ"י נכרי וישראל עומד על גביו ומסייעו אי מהני וכזה לדעת המחמירים בישראל עומד פ"ג ומסייעו דאף על גב דאין שליחות לנכרי מכל מקום כיון שאין הנכרי עושה כל השליחות כולו הוא לבדו אלא גם ישראל מסייעו בזה אמרינן יש שליחות לנכרי וכזה דקי"ל דנעת המחמירים דלא מהני ישראל עומד על גביו ומסייעו וכיון דבנין בהכ"ז בעי לשמה (כמו בנין בית המקדש) יש לתמוה על מה סמכו שבונים בהכ"ז פ"י נכרים ובלתי ישראל עומד על גביו ומסייעו דאף אם נאמר דלכא פהסוכרים דכשישראל עומד על גביו נכרי ומסייעו שרי הוה להנריך כן ואין כן המנהג אלא הנכרי לבדו הוא הבונה וכן תמה על הרב בית דוד (שהוצאתי בנדפס) שכתב שאין כוון לבנות בהכ"ז פ"י נכרי משום שלא יהיו מלות בזויות עליו וכו' ושאני לומר דאם דמחמ דמן הדין שרי וברי לפי האומר מן הדין אסור לפועל עמא כשאין ישראל

ואף כפי ישראל אפשר דאין לסתור לדעתו לפי מה שכתב דנקטינן כדעת הפוסקים דלא מהני מה שנקרי עושה וישראל מסייעו דמסייע אין בו חשש ולא נזכר בדבריו לר' הירש משום יופי והדור לדורם בית אלקינו כלל ואפילו לטעם המרווח משום יד פועל כיד בעה"כ דמשמע דלטעם זה אף אי שכיחי פוטלים ישראלים שרי מכל מקום הרי כ' מפורש בסיום דבריו שכל מה שכתב אינו אלא ללמד מצינוריו וכו' אבל אם המלא ימלא אומן ישראל אף שאינו בקי כל כך בבנין לריכס לשכרו כדי שיעמוד על הכתן לסייע להפוטלים נכריים בכל דבר :

וגם על דברי הרב מעשה אברהם יש לפקפק שכל מחמתו סיחה משום דמשמע ליה דבעינן בנין ביהכ"נ לשמה דומיא דבנין בהמ"ק ואם כן מה יושענו נו"י דק"ל דהיכא דלא אפשר אמרינן יש שליחות לנכרי דטעם זה יופיל למה שאין לנו שום חשש דשלא לשמה כהיא שכתב בשם הרב ארעא דרבנן דכהנים מקריבים קרבנות הנכרים והם עושים הכל לשם הקרבן כשורת הדין רק שהיה לחוש משום דאין ישראל נעשה שליח לנכרי ולזה אמר דאין דלא אפשר בעינן אחר אמרינן דיש שליחות אבל בדבר שאנו חוששים משום לשמה לא שמענו מדבריו להחריג משום דלא אפשר בעינן אחר וא"כ כיון דבנין ביהכ"נ בעינן לשמה ונקטינן דגוי אדעתא דנפשיה עבד אף אם היה ישראל מסייע היה לנו לחוש לפי מה שכתב דנקטינן דלא מהני סיוע הישראל וכל שכן שבנדוננו גם סיוע הישראל ליכא וא"כ הוי שלא לשמה ובנין ביהכ"נ בעי לשמה ומה שכתב בשם הרב ארעא דרבנן דהיכא דלא אפשר בלאו הכי יש שליחות הנה עיינתי בדבריו והן בלתי ח"ל ושם י"ל בדוקא דשאני הכס דגלי קרא ורבי נכרי דעבדי שליחות בקרבנות עכ"ל ומלבד מה שגדלה בעליל דלא החליט לומר כן רק ליישב בדוקא ועוד דאין במשמעות דבריו ללמד על הכלל כולו דאף דאין שליחות לנכרי היכא דלא אפשר בלאו הכי יש שליחות אלא כוונתו דשאני קרבנות דגלי בהו קרא אבל בעלמא נקטינן דאין שליחות לנכרי ובאמת אף אם הרב ארעא דרבנן היה כותב כמו שכתב בשמי הרב מעשה אברהם לא היה לנו לסמוך לבנות בנין על יסוד זה בדבר שלא נאמר אלא מכת קושיא ושערי תשובה לא נגעלו עיין להרב מוה"ר ע"האש בעפרא דארעא שם מה שהשיב על דברי הרב אר"ר וא"כ אין לנו הכרה להמליץ דבר זה : **ומה** שהביא מדברי הרב חק יעקב בס"י מ"ם בשם האחרונים נראה דאין מזה לדנו משום הכרה לדנו מזה הוא מחלוקת בין הראשונים אם לריך לשמה לכן נקטי מילתא דשו"א וכפסר דבר דהיכא דאפשר על ידי ישראל לא שרינן ע"י נכרי והיכא דלא אפשר סומכין על דעת המתירים וגם מה שהביא משם' הרדב"ז והיא בחשו' שבידי (דפוס ווארשא שנת תרמ"ג) בח"ג ס' אלק' ט' עיינתי שם וחורף דב"ק בזה הם שהוכיח בכמה ראיות דמאי דבעינן סימור לשם מזה אינו אלא משום חשש חומץ וזה אינו שייך אלא בלישה וכו' אבל לא באפיה ועל פי זה כתב דמנהג מלרים שאין הגוי עוסק בשום דבר מלרכי הלישה כי אם שיעמוד לפני התנור ומכנים המלות ומולין שאין בזה שום חשש חומץ הרי מנהג זה שריר וקיים ולאו משום דאי אפשר בלאו הכי דאפילו אם אפשר על ידי ישראל שפיר דמי כיון דלא בעינן במלות לשמן אלא סימור מחומץ ובאפיה ליכא חשש חומץ כלל אלא דאם אפשר על ידי אומן ישראל מזה מן המובחר שיעשה הישראל משום חבוב מזה כמו שטעו אבותינו במלרים ע"ש דב"ק דמתבאר כן ונמלא שכל מה שכתב להעמיד המנהג ההוא משום שסובר דלא נאמר לשמה במלה (כמו בשאר מלות הנריכות לשמן) רק שמירה מחומץ הוא דבעינן והיכא דליכא חשש חומץ לית לן דש. אבל בבנין ביהכ"נ דלפי דעתו הדין פשוט ובדור דבעינן לשמה כמו בבנין בית המקדש מאן לימא לן דהיכא דלא אפשר שרי על ידי נכרי ועבד שלא לשמה ואטו בכולהו מילי דבעינן לשמה חי שרינן שלא לשמה היכא דלא אפשר לשמה הא ודאי לימא

ועוד יש להבין לפי סברתו דבעינן בנין ביהכ"נ לשמה כמו בית המקדש למה לא הוקשה לו שהיה לנו לסתור חליפת אבנים וקורות לבנה"כ לשמן כמו במקדש שכתב הרמב"ם דאם נעשו חמלה להדיוט אין עושין מהם לגבוה אבנים וקורות שחלבתן מחילה לביהכ"כ אין צוין אותן להר הבית וכו' אמנם לעי"ד פיקר סברתו אינה מוכרחת דמלבד שיש לומר דאין חיוב מן התורה כל פיקר לבנות בית הכנסת ודי לזכור שהיה להם מקום מיוחד בית חפלה יקרא להחפלה בו כסדרת האומרים כן כמו שכתבתי בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הבי"ט ע"ש בלתי מ"ג ולו"ת מ"ד ועוד אף אם יש חיוב לבנות ביהכ"כ אינו מוכרח שריך לבנותה לשמה ומה שטעו הפוסקים הבית הכנסת לבית המקדש היינו שלאחר שנבנית הביהכ"כ וכל בה קדושה יש להסתובב בקדושתה כקדושת בית המקדש ואין מזה הכרח לעיקר בנין בית הכנסת שלריכה לשמה ואף אם אפשר על ידי צוים ישראלים אין לנו הכרח גמור שהיה לריך דוקא על ידי ישראלים או שהיו ישראלים עומדים על הפוטלים נכרים ומכוונים לשמה ומסייעים להם ורק אפשר משום הדור וחבוב מזה על דרך שכתב הרדב"ז באפייט המלות כנ"ל :

אמנם כבר כתבתי בנדפס שם דנראה לדעתי הקלטה דעתי עדיף להיות הבנין ע"י ישראל למען הנוטל ולא לספות הרום וקדוש קרוב קודם וכמו שאמרנו במורה כהנים על פסוק וכי תמכרו ממכר לעמיתך והביאו רש"י בחומש כשאתה מוכר מוכר לישראל חברך ולדעת כמה פוסקים גם כשיטריך למכור בפחות לריך בדוקא למכור לחברו ואף אם אין הבנאים ישראלים יכולים לבנותה בתכלית הדין והסדר אם לא יהיה הבנין מהודר כל כך למטה יהיה מהודר אלא נותן המורה כב יכול אשר ההוריו לקרב את הקרובים וליינהו שו"ת חת"ס חלק הששי ס' מ"ג ודב"ק שם הם על מה שנשאל בענין בנין ביהכ"כ הקדושה ובפרט עשיית ארון הקדש ביום ש"ק ויו"ט הבע"ל ע"י פוטלים נכרים והשיב דאסור וכו' סיים וז"ל ואי משום ארון הקדש שאי אפשר בשום אופן לתקנו כי אם בלדוף שבת ויו"ט הנה לא טובים אנחנו מאבותינו שלא בנו בשבת והיה להם ארון קדש להעמיד שם ס"ת שכתוב בו שמירת שבת ואם הארונות הקדושים ההמה לא היו מהודרים כאשר יהיה זה אם אינו מהודר למטה היו מהודרים למעלה אלא נותן המורה י"ט אשר יזהיר על השבתות עכ"ל והשתמשתי במילתא הקדושה לנדון שלפנינו : **ומה** שלייתי בנדפס לעיין בד' הרבנים דרך החלק בפרק י"ב מהלכות שנינים : ומטה אהרן בח"ב ד' מ"ט וזית אהרן קריספין ד' מ"ט היינו דהרבנים הג"ל שקלו ומרו בהא דתורת כהנים אם הוא דוקא כשהישראל מוכר במקח שמוכר הנכרי או אף אם הישראל מוכר ביוקר מהנכרי מייב לקנות מהישראל וכל המשא ומתן שלהם היא על דברי הרמ"א בחשו' ס' יו"ד על הספרי הרמב"ם שהדפיסם הרב מוה"ר פארווא והדפיסם גם כן ארון אחר מלרי ואמר הרמ"א לקנות מהארון המלרי עד שימכור הרב אף שהארון מוכר בול ממה שמוכר הרב וכחצ בייסוד השלישי הטעם לזה על פי דברי הס"ח והוכיח דהתורה כהנים קאמר אף כשהישראל מוכר ביוקר מהנכרי שאפילו הכי לריך לקנות מהישראל ע"ש שהוכיח מהסוגיא דלגר מחנה ולנכרי במכירה דלגר צנחניה קודם ועל זה הקיפואו בהלכות הן כמה שהבין מהתורה כהנים והן כמה שהוכיח מהסוגיא דלגר אשר בשעריך גם הגאון חתם סופר בחלק ח"מ ס' ע"ט קרוב לסופו ד"ה וגם החרם בכתב הקשה על הרמ"א ממה שכתב הטור בח"מ ס' קנ"ו בשם הרמ"ה ויישב קושיאיו אך בחלקות ישות בין סמוריה שהיא שכיבה גם למלרים לספרים ע"ש והמעיין בגוף דברי הרבנים שרשמתי יראה שכתבו בשם הרשב"ץ בח"ב ס' קנ"א שכתב דבדברי הרמ"א דהיה דתורת כהנים אלטרין דאפילו אם הישראל מוכר ביוקר מן המלרי וכחצו שהרב כנה"ג בח"מ ח"ב ס' רכ"ז הביא דברי הרמ"א בשתיקה ומחוק דברי הרב מקרי לב בחלק ח"מ ס' לק"ט שהביא הרב בית אהרן (בד"ה וראיתי לעט"ר) נראה שסובר

שם

מח"מ 1234567

המדרש מבית הכנסת עד כאן לשון ופנים המעיין פנים שכתבתי
בנדפסם (לא. כתב אחרת) (המשלום):

סימן ד' ג'רות שעה שחננו המלרי לפני טבולתו וכבן השמש
שלם ומכרן לישראל שיהא אסור להדליק
בבהכ"נ ולכל דבר מלוא כח"ס ב"ח, סי' דק"ן ופ"ד סי' לק"ט
הוא משמע לי מדברי מרן בב"י שם ב"י דלרבותא נקט כבן
השמש ומכרן לישראל דאף דאיכא תרמי לביבואה (א"י) הכיבוי
עלמו דחשיב ביטול לדעת הרב ר' יונה אפילו כשכבן לזורך
ע"א עמדה וכ"ס אס כבן השמש לזורכו. (ב') היינו המכירים
לישראל דחשיב ביטול לענין נויי פ"א והשמיטה אפ"צ דלע"א
עמדה לא חשיב ביטול בכל זאת אף להדיוט פשיטא דשרו לגבוה
חיהא אסור וכ"ס בנרות שנתן נכרי לפ"א ולא הולקו כלל ומכרן
השמש לישראל דליכא אלא חזק לביבואה דלא מהני ואסורין
לבהכ"נ ולהדיוט מליא בפלוגתא כיפויין בדברי מרן בש"ט שם
סי' צ ובדברי הרבנים סי' וס"ד שם ואף דק"ל הזמנה לאו
מילתא היא עיין ב"י ד"ד סי' ש"ט לענין מכריבין ובא"ח סי'
תרל"ח לענין עלי סוכה. מ"מ בפ"א דחמיר אולי אמרינן
סומנס מילתא היא ופ"י. זה השבתי לאיש אחד שמן הנרות
הנותרות בבתי חפלותם ומזכרים אותם אחר חגם קנה נר גדול
להקרישו לבהכ"נ דאסור לביבוי. מטעם זה בזירוף טעם אחד
דנמשך מזה נזק לקופת הקהל בעיר הוא אשר עפ"י דינא
דמלכותא אף שגרות של חלב יכול כל אדם להסתחר בכן
לקנות ולחמיר ולהדיוט אף בנרות שעה שדרכן להדליק
בבתי חפלות אין רשות לשום אדם למכור ולקנות כי אם
מבבאי בתי החפלות והדיוט קודם הוא לבית החפלות הסוף ואם
כן כל מי שלריך נר שעה יקנה מקופת הקהל ואם יבית מותר
לקנות לזורך הבהכ"נ מאלו הנרות כמעט שכל מי שלריך לקנות
נרות שעה לבהכ"נ יקנה מאלו כי הנרות הללו הן יסוד
ומהדורות מהנרות של שעה ומטעם כזו חזק לכן
היריתי לאסור. שוב ראיתי בהגאון חתם סופר שכתב
בחלק א"ח סי' מ"ב שבש"פ לא הוזכר אלא שכבר
הודלקו וכבן שמש שלם אכל בהזמנה בעלמא לא הוזכר
לאיסור והיו עמו דמסקין בתמורה ד' כ"ט פ"א דאין מוקלה
לפ"א עד שיעשו בו מעשה. יעויין בהרמב"ם פרק ד' מהלכות
איסורי מזבח ה"ד ואם להקדשה ק"ל הכי כ"ס לביבוי ואינו
אלא נויי פ"א וכיון דאין אלא הזמנה וגם נבטל על ידי
מכירה אין להחמיר כלל ואין לחוש שמה נעשו מחמלה לשם
פ"א ממש דאין סתם מחשבת נכרי לפ"א אלא עושה למכור
בשוק ע"ל (ולריך לעיין בגוף דברי שו"מ ושם הכבן שרשמי
בנדפסם בסימן כ"ד אף אין מלוי א"ל):

ג'רות שכבר הודלקו וכבן אותן דאסור להדליק בבהכ"נ
כנ"ל נשאל הגאון חת"ס שם אם כשהסכים השעה
וגשתנה מותר לעשות ממנו נר לבהכ"נ או לא והשיב דמדקדוק
לשון הפוסקים ב"י ד' סי' לק"ט סעיף י"ב נרות ושעה של
ע"ז אסורים לנר מלוא וכן תכשיטי הכהנים לא יתקן מהם לטליתות
של מלוא מוכח דלאחר שהוכחו מותרין שהרי לגבי תכשיטין
כתבו לא יתקן מהם שאף שלריך לעשות בהם איזה שינוי ע"י
תפירה שיהיו ראויים לטלית של מלוא לא מקרי זה שינוי כל
כן אכל שינוי הנרות ושעה שהוא על ידי תכנה הוי שינוי
גמור ופנים חדשות ושני וכן כתב הרב חות יואל בסי' קס"א
וקס"ב לחלק בין שינוי לשינוי דהתכנה ואף שמדברי הרמב"ם
בסוף פרשת ויקהל גבי מראות הכובאות במה שכתב לחלק
בין מראות הכובאות לבין מוכת דס"ל דהתכנה לא חשיב פנים
חדשות (מדלא כתב לחלק בזה בין כוונת דמוק דמוק למראות
הכובאות דלא הוה) וכן מוכח מ"ש בע"ז ד' ב"ן שכתב שגגנוס
והקדשו אחרים מחמירם ולא אחר שהכנסו והקדשו שששום
כלים ופנים חדשות מכל מקום אין מזה פנח לאיסור דיש ליישב
וכו' ומשמעות הפוסקים ב"י ד' הנ"ל וכן מדברי המ"י היא
דשרי לכן המיקל לא הפסיד וטוב להחמיר בזיוולא בזה אלו מדר"ק
גם הרב אבני מלואים בחש"ו סי' ז"ך כתב בנדרים שצ"ן
ששחכ

שאל החלוק הוא דבר ממש לריך לקנות מישראל וזה שכתבתי
בנדפסם ולדעת כמה פוסקים גם כשילמד למכור לישראל. בפחות
לריך הוא למכור לישראל דדוקא ע"ס ועשה ראיתי לגדול
בדורנו הרב מוה"ר א"י יצ"ו בס' ויקרא אברהם בפרשת בהר ד'
קמ"ט פ"ב ובס' אברהם אביר ד' ל"ד אות רנ"ט בליין
בענין זה ספרים רבים שאין מלויים אלא לעיין בהם ואחרי
החזק בשו"ת דבר אליהו לגאון בדורנו מוה"ר אליהו לערמאן
יצ"ו פ"ח במה ששאל בענין אריגת בגדים שקי נותנים
הסוחרים ללרוע הבגדים על ידי האורגים האומנים שבערים
ובאו אומנים מעיירות אחרות ונפנו הסוחרים להאומנים
הם לארוע ופונים אומני העיר שלהם הקדימה והסוחרים
נותנים שמה שנותנים להאומנים שמעירות אחרות הוא לפי
טעם פושט בזול ואחר כך הרב יצ"ו במה שאמרו עניי עירך
קודמין ובד"ה ואנה נסתפקתי הביא בכתב הרמ"א בחשונה
הנ"ל ופסק על דבריו וסיים אמנם מי יבא אחר הרמ"א
שפסק דאף חיהא דמוזיל גביה עמיתך קודם ע"ס דב"ק ורמז
אליה שם ברש"י סי' מ"י ע"ס ובמה שכתבתי שגדלה שאל
החילוק שבין המלרי לישראל. היא דבר ממש לריך לקנות
מישראל הגה נדפס מקרוב ספר יקר מרבה חורה על הלכות
רבות לידידי הגאון מוה"ר א"י פוסק יצ"ו שביא בזיוולא לזה
בשם ספר שער משפט סימן יצ"ו לענין הלואה לישראל בחנם
ולמלרי ברבות דלם רבות ממש לישראל קודם וכו' ע"ס:
סימן ד' בנדפס במערכת זו אות ד' כתבתי על מה
שנהגים להקל באכילה ושחית בדים הכנסת

שמכנים אותם בשם בית המדרש דלא נכון הדבר עפ"י שורת
סדן פ"א. וידידי הגאון מרדכי שלום אבד"ק ברעזאן יצ"ו כתב
אלי להלן על המנהג ח"ל במער' ביהכ"ס אות מ' האריך
בענין אכילה ושחית ביהכ"ס והנה בירושלמי פ"ג דמגילה ה"ג
בסופה מוזכר דר"א מפקיד לספריו אי חמי בר נח גביבין
מלכלך בזוריתא תהוין מקבלין ליה ולחמירי ולמנוי ופירש בקרבן
עדה ופ"י משה דאפילו רק קלה בן מורה יניחוהו להחמיר
בביבוי וכיון דמ"ח מותרין לאכול ולשתות בביבוי ולדבר זה
גם קלה בן מורה דיו כח"ס וכו"ס בירושלמי הנ"ל איכ' נתיישב
המנהג דבזה"ז כמעט אין לך א' שאינו במקרא או במשנה כח"ס
הרמ"א ב"י ד"ד סי' ס"א ס"א בהג"ה ומה יס לעיין קלה בדברי
הט"ז א"ח סי' קל"ט סק"ד ויש ליישב ויש לעורר מדברי רמ"א
ו"ד סי' ר"ה ס"א בהג"ה דיש סתירה לסי' ס"א הנ"ל וגם
בא"ח סי' קמ"ב סי' בהג"ה בזה ובפרט לפמ"ס המג"א
בטעמא דאכילה ושחית שרי לח"ס מפני שלומדים שם איכ' זה
לא שייך בדרון דידן אכל באמת כל סעודה מלוא שרי כמ"ס
באור זרוע הגדול הלכות ערב שבת פוסק"י כ"ג דסעודת שבת
מותר לאכול בבהכ"נ ומייתי מירושלמי דפסחים וכו"ה בספר
המנהג. ה"ל שבת דה"ה סעודת ראש חדש ופיזור החדש וכו"ה
במגלה ספרים וזה דלא כסמ"ק שבמג"א סק"ה וע"ס שם
בזה ק' החס' בהא דמקדשים בביבוי משום אורחים ועיין
בירושלמי פ"ג דבכורים ה"ב וילינו בביבוי וכו' ובר"ש שם
משנה ג' ומוכח דכל הולכי דרך מלוא מותרין להחמיר ועיין
בשיבולי לקט שבב"י א"ח סס"י פ"ט דבית הכנסת אין לריך
לערב אף על גב דאכלו ושחו בני מחא בגויה אי נמי אכסנאים
וכו' ע"ס דמבואר גם כן כמ"ס ולפמ"ס המג"א סי' תקס"ח
סק"ה כל סעודה שח"ס שרי בה או שמדברים ד"ה הוי סעודה
מלוא וזה מה שר"ל להלן בעד המנהג עכ"ד יצ"ו. ואחר כמה
שנים נדפס ספר ארמות חיים לידידי הגאון ר"ק סאפינקא יצ"ו
וראיתי בסימן קנ"א אות י"א שכתבנו זכר לנו ובדין מורף
הדברים (בקולור) אשר כתבתי בשדי חמד הנ"ל והסב על זה
זה לשון ובמדינתנו לא ראיתי שיהיה נזהרין מזה ואדרבה
כל לדיק דורינו טושים כל הסעודות בבית מדרשם ובדאי
אין להרהר אחרים והנה להם לישראל ולא שמענו מי שפרק
בדבר הזה וסמנו כתבנו שמתחלה על דעת שמנהג נכונה שיהיה
מוחרין להשתמש בו בדברים הנ"ל ובאופן זה ק"ל יותר בית

שנשטתה שניו שאינו חוזר עד שזורה אחרת בזה לו ובאחזקת דפסול לגבוה ולכל דבר מזה ק"ל הן ולא שניויהן וכן פסק הרמב"ם בפרק ד' מהלכות איסורי מוכת דבעיא דרמי בר חמא בע"ז ד' מיז אי יש שניו בעבד או לא איפשטא דיש שניו בעבד ואף שמדברי החס' בד"ה יש שניו מוכת דסברי דלא איפשטא מכל מקום כיון דאינו אלא ספק אינו אסור אלא לגבוה אבל לבית הכנסת שרי וכיוצא לזה כתב הרב מג"א בסי' קנ"ג ס"ק מ"ו לגבי אחזקת שהקדישמו קודם שבה עליה וכו' ע"ש לכן בספקא כי האי אוליין לקולא ועוד דאין ק"ל בהרמב"ם דאיפשטא הבעיא לקולא וכדפסק בש"ע אי"ח סי' י"א לענין זילות ועוד דלהר"ן כל שמוחר להדיוט כשר למזה להחלה :

וכתב הרב השולח בשו"ת בית שלמה אי"ח סי' ל' דע"א שהיה לו חסידות שפועה ונתן חלו לע"א לנרות מותר לקנות ממנו חלו השני לנרות של מזה כיון דלא נקרא ע"א כלל ליכא חשש מאיס לגבוה ואם היה ידוע שהיה החסידות שפועה לפני הע"א היינו באים למ"ש בש"ע יו"ד סי' לק"ט ס"ו ולדעת הב"ח יש להחמיר בכל כה"ג אבל בנדו"ד שאין ידוע אם היה בבית מדרשו כלל לדברי הכל מותר אף לנרות של מזה והג' המחבר הסכים על ידו להחמיר והוסיף כמה טעמים נכונים ע"ש"כ ולריך לומר דכל השקלא וטריא דידהו היינו לחקן גרות מהשפוט כמות שהיא בלא התבה דבהחמה פשיטא דשרי מן הדיו בנדון זה מכל שכן מכנדונו של הרב חסד סופר הג"ל ויש לדחות וק"ל :

סימן ו' . בית תפלות של ע"א אם מותר לעשותו בית המדרש נשאל על זה הגאון שואל ומשיב בח"ג סי' ע"ב וכתב שהרב השואל נסתפק כמה שכתב הרב מג"א בסי' קד"ן ס"ק י"ז בשם הרא"ם בתשו' שהביא דבריו דאפילו בעבד בקבע בבית ע"א מותר להחפול במוכו אם הוא דוקא בשנעבד בקבע ולא הקלו אותו מחלה לכך אבל אם הקלו מחלה לכך אסור וגם חלו דוקא להחפול בו באקראי אבל לא בקבע וכל שכן לעשותו בית תלמוד לרבים דהוא גנאי בדברי החס' (במגילה ד' ו' ע"א ד"ה טאטריאות יש מפרשים בתי ע"א וקשה לומר שאותן מקומות מטופות יכול ללמוד שם תורה אלא הם בתי וועד של ע"א) והשיב דפשוט דכונת הכנה"ג בשם הרא"ם היא להחמיר להחפול אף בקבע וכשלא הקלו מחלה לכך ומה שכתב המג"א (ל"ל הדגול מרבה) ראה לאסור מדברי החס' במגילה הג"ל לענ"ד אין ראה שיהיה אסור רק שקשה לומר וכו' הכונה דעל כל פנים ל"ש לומר שהכתוב יבטל שיהיה בית תלמוד תורה לרבים וזה הוא גנאי ואמו לא יוכל להיות בתי מדרשות הכשרים ושקיל וטרי קלת בדברי החס' דאדרבה זו הבטחה גדולה היא על פי מה שכתב הרמב"ם במורה לענין הקרבנות שכל הדברים לא יתפארו כי אם בהפך ולכן לפי שלעיתים יהיו כל העמים שפה אחת לעבוד את ה' לבדו יהיו כל צהיהם צהים לה' וכו' ומסיק לדינא דכיון דאין להם שום דבר ודמות מותר לעשותו בית המדרש ומזה הוא לקדש שם שמים ולפי הנראה לא ראה מה שכתב הרב פרי מגדים בשאל אברהם שם בשם הרב אליהו רבה דלא הורו הרא"ם להחפול בו אלא באקראי ולא בקבע ע"ש . ובסי' ע"ג כתב גם כן לבאר דאף אם הבית תפלה של ע"א הג"ל הוקלה אין חשש כיון שאין שם שום דבר וגם עמד בדיון תלוס ולבסוף חבדו אם דינו כחלוש וכתב יתאף אם נאמר דמשום חומרא דע"א דינו כחלוש מכל מקום בזה שאין שום דבר אין לחוש ועל מה שפירש בכוונת החס' במגילה הג"ל השיג הרב השואל בדברי הפסקי חס' אינם מכוונים לזה והשיבו דאין לדחות ולהביא ראה מפסקי חס' לחוספות והנה מה שכתב שאין להביא ראה מפסקי חס' לחוספות הנה אחת שאינו ברור שחוספות עלמם עשו הפסקי החוספות ויש בזה כמה דעות יש סוברים שהם מהר"ש ויש סוברים שכתבם הרי"ב וזה בנו ויש סוברים שהם מבעלי החוספות עלמם ויש אומרים שרשם חס' ענין זה בקונטרס

כללי הפוסקים סי' ט' אות ח' וכתב מרן חיד"א בשם אגונים במע' הפ"ה דיימנין טובא דמשכחת חידושים בפסקי חס' וליהנהו בגוף דברי החס' דקמן והפעם פסקי חוספות של המסכתא נחבדו על ההוס' שאין וכיוצא והחוס' שלפניו הם חוס' טוך וכיוצא ואינם פסקי חס' שלפניו ע"ש מכל מקום כולי עלמא מודו דמחברם גדול כבודו ובחוקמות רבו מספר כותבים הפוסקים להכריע איזה דין על פי מה שכתוב בפסקי חוספות ומלבד שהמפורסמות אין לריכות ראה עיין היעז כמה שזין הרב משק ביתי בכללי הפוסקים אות כ"ט ונשמח כל חי ח"א ד' פ"ג ע"א כמה עניינים וסמירות עפ"י דברי הפסקי חס' ועיין למרן חיד"א בסי' שירי ברכה יו"ד סי' קנ"א ובסי' יעיר אין במערכת הלמ"ד אות י"א שכתב להכריע מדברי הפסקי חס' במחלוקת שבין הרמ"א והרב ש"ך וכמה במקומות הרבה כידוע . ואם כן דל מהכא דברי החוספות הרי על כל פנים מדברי הפסקי חוספות נלמוד דאסור וכל שכן דבאחזקת מה שכתב הרב שואל ומשיב בכוונתם הוא דוחק שאם כן היה להם לכתוב וקשה לומר שאותן המקומות המטופות יהיו ללמוד שם תורה אבל מדכתבו קשה לומר שאותן המקומות יכול ללמוד שם תורה מוכת שכוונתם שאין יכולים ללמוד בזה תורה אלא שכל דברי החס' בתכשיטין שפנינים ובפסקיהם הם על בתי ע"א ולפי מה שכתב הגאון דבתיים אלו אין נקראים בתי ע"א לפי שאין שום דבר וכו' אין הכרח מדבריהם לאסור בזה אבל בבתי ע"א נראה דאסור כמשמעות דברי החס' וכומו שגראה שכן הבין הרב גדול מרבה שכל דברי הרב מג"א בשם הרא"ם זיין לעיין בדברי החס' הג"ל וכן הבין מדבריהם הגאון חסד סופר בחלק אי"ח סוף סי' ת"ב שכתב לנדרו והמחמיר תבא עליו ברכה דמ"ש המג"א בסי' קנ"ד ס"ק י"ז בשם תשובת הרא"ם דאפילו התפללו בקבע בבית לע"א מותר לעשותו בהכ"נ כבבתי על הגליון מחוס' (אולי ז"ל עה"ס) מגילה דף ו' ד"ה טיטריאות עכ"ל על הגליון וא"כ טוב להחמיר בכיוצא בזה עכ"ד הרב חס' משמעות לשונו מורה שכוונתו להשיג על הרא"ם מדברי החס' הג"ל (ולא ראה דברי הרב גדול מרבה הג"ל והבין דברי החס' כפשוטן כמו שכתבתי : **עתה** בשנת תרנ"ד נדפס ס' פדה את אברהם הרב הגדול מוהר"א פלאנ"י יל"ו וראיתי שם במערכת הבית

אות ג שכתב שראה בשדי חמד במערכת בית הכנסת שטמדתו אי שרי לעשות בית הכנסת וביה המדרש מבית תפלות של ע"א והראה לזה לעיין בש"ע אי"ח סי' י"א המשמחה לפשחן להכשר זילות ולהרמ"א בסי' תקפ"ז ומרפ"ט לביטול ע"א לזורר מזה ולהרב מנן אברהם בסי' קד"ן ס"ק מ"ו שכתב ראה מדין ע"א ומהרב פנים מאירות ח"א סי' פ"ז לעשות מבית הכנסת לשטותו לדבר שבקדושה וממה שכתב הרב בן הרמ"ה בפרק ד' מהלכות תפלה לבית הכנסת לעשותו בית הכנסת וממה שכתב הרב בית השואבה דף קמ"ז ואילך וממדרש תלפיות דף קי"ב ע"ב (בד"ה חזיר) וממה שהביא בפסרו אברהם את ידו ח"ב דף קמ"א ע"א וע"ב עכ"ד יל"ו ולא פניתי כעת לעיין בבקיותו הג"ל וחתה תחזי :

סימן ז' . בית הכנסת שבאחד מהחלונות נקבעו העצים כדמות ש"ו וגם החלון הוא כדמות חלון שבבית ע"א כי אומן אחד עשה והחלון הזה הוא מבע"כ אחד שהתנדב ומהם שמו עליו וקמו עליו מערערין שגראה על ידי העצים המבדילים כי נעשה ארבע רביעים שקורין קוואטירין שנים ע"ג שנים ונראה כש"ו וגם נעשה בחבצית חלון של בית ע"א כי אומן אחד עשה ומעלתו העיר שגם צנינו נראה כן מביאר ועל זה הביא מ"ש רבינו אליקים שגם בלירות המותרות יש לאסור דבהכ"נ ומכל שכן בש"ו וגם כיון שהוא כדמות חלון בית ע"א שלהם הדבר דומה לתשובת הרא"ם כלל ה' ובשו"ת הרדב"ז סי' ק"ו הרעיש על לורח אר"י וגם מה שחתם שמו האריך בשו"ת ל"ל סי' טו"ן שיש לשכת הנה הדברים פשוטים שיש לאסור בזה ולמחות בו אבל בעוה"ר מה כתב ב"ד יפה וגדול בשלום

דכשר הדבר להעמיד העבדל הוא בבהכ"ה הקדושה אלו
תורף ד"ק :

ובעיקר הכעיה בדבר המותר להדיוט חי מאים לגבוס
רשמי בקונטרס הכללים במערכת המ"ס אוח
קמ"ה לך נא ראה (ועיין בקונטרס אסיפת דינים במערכת
חנוכה אוח י"ד מה שהבאתי בעניינים אלו בס"ד) ועיין בספר
בכורי שלמה לידדי הגאון מוהרש"א רעזקטא י"ו בחלק ארצ
חיים סי' ע"ח אוח י"א :

סימן ז' . מותר לחקך בית הכנסת ביום טוב ואין צוה
משום אין מערבין שמחה בשמחה דלא
אמרו אלא בשמחה שיש בה הנחת הגוף אכילה ושחיה כן כתבתי
בנדפס במערכת זו אוח מ"ה בשם הרב מלאכת שלמה מכיס
על פי דברי הרב מוהר"ם יפה עיי"ש ועל דבר זה כתב לי
ידידי הרב א' מוהר"ר יחיאל מיכל בערקמאן י"ו אדר"ק
אריכות ח"ל והנה כאשר עברתי בספרו היקר בליזה עניינים
שונים וראיתי במערכת בית הכנסת אוח מ"ה שכתב שם מותר
לחקך ביהכ"ז ביו"ט ואין צוה משום אין מערבין שמחה בשמחה
ואף כשיש שמחה רבה בחינוכו משום דלא אמרו אין מערבין
שמחה בשמחה אלא בשמחה שיש בה אכילה ושחיה דאית בה הנחת
הגוף ואחר שכתב במשנה משום אוח אוחי נהנה מהאחרת
אבל שמחה דמלוא שאפשר לשניהם יחד שאין קצבה לשמחה
מותר לערב זו בזו כרי שיתגדל כה השמחה זכ"ו בדרך
הדברים המורפס ועוד דמגלגלין זכות ליום זכאי
כמשי"כ כ"ו הרב מוהר"ם יפה בפ' פקודי סי' נ"ב עכ"ל של
כתב"ה . ולענין יש להעיר על זה מהא דק"ל ב"ע אוחי סי'
תקמ"ז דאין נושאים נשים במועד וכתב שם המג"א סק"א דאף
נשואין בלא סעודה אסור משום דאין מערבין שמחה
בשמחה וכדמוכח כן בש"ס מועד קטן דף ח"י ע"ב דתנא דבי
שמואל מארסין אבל לו כונסין ואין עושין סעודת אירוסין מפני
שמחה היא לו וע"כ ז"ל דהא דקאמר אבל לא כונסין קאי
אף בלא סעודה דאי בסעודה אף אירוסין אסור כדקאמר בס"פ
הרי מוכח דהא דאין מערבין ש"ס הוא אף בשמחה שאין בה
אכילה ושחיה ולא שייך הסביר דאחר ששבע בשמחה משום אוח
אחי נהנה מהאחרת מ"מ אין מערבין שמח"ס ועוד הא
מקור דין זה דאין מערבין ש"ס יליפין בש"ס מועד קטן דף
ט' מהא דלא עשו חנוכה הבית בגלל א"כ בחינוך ביהכ"ז נמי
דבוא מקדש מטט יש לדמות בזה דאין לעשות ביו"ט וע' בחומ'ס'
ד' ח' ע"ב ד"ה לפי שאין מערבין וכו' דמשמע
גי' מדבריהם דבכל שמחה של מלוא אין מערבין עיי"ש וכן מוכח
מהא דכתב בספר חק יעקב על הפ"ס סי' תל"ד סק"ב בשם
חשו"מ דאין מקדשין הלכנה בליל שבת ויו"ט משום דאין
מערבין שמחה בשמחה אך לדינא יש להקל לעשות חינוך ביהכ"ז
ביו"ט ד"ל דלא עדיף מסעודת ברית מילה ופדיון הבן דכתבו
החומ'ס' במע"ק ד' ח' ע"ב ד"ה מפני צמול פריה ורביה וכו'
בסוף דבריהם בחירון השני דמותר לעשות אף שלא בזמנו
משום דלא חשיבי ש"ס כי אם סעודת נשואין לבד וכן ק"ל
בש"פ אוחי סי' תקמ"ו סעיף ד' ועיין שם בט"ז ומג"א ואף
שלענין ז"ט קלח על זה כיון דהא דאין מערבין שמחה בשמחה
ילפינן מהא דלא עשו חנוכה הבית בגלל א"כ מ"ל דלא חשיבי
ש"ס רק דוקא סעודת נשואין אך כיון דכבר כתבו כן כל
הפוסקים יש להקל אך לפ"ז אין להקל רק בחמה"מ אבל ביו"ט
אין נכון כמו שכתב שם הבאר היטב ס"ק ה' בשם הא"ז עיי"ש
ובקשתי להשיגי אס יסכים כת"ה ע"ד עכ"ל י"ו . והמעין כמה שכ'
בקונטרס זה בחלק הכללים מערכת האל"ף אוח פ"ב יראה
שכבר ראה הרב (מלאכת שלמה) דברי הרב מנן אברהם אף
הוא ראה שיטת הרמב"ם והרשב"א ודברי רבני האחרונים
המדברים בזה ומסקנתו לדינא דדוקא בשמחה שיש בה סעודה
וכו' ומסתייש מילתיה מדברי הרב מוהר"ם יפה וכו'
עיי' שם :

ומה שהקשה הרב י"ו דהא מקור הדין הוא מזה שלא עשו
מעכת

השלום וכמ"ס במדרש על מקרא חבור ענבים אפרים הנח לו
ואם נוכל להסירו בקלות מה טוב ועמ"ס הג"כ מהד"ק חלק
חומ"ס סי' י"ז בסופו אלה דברי הרב שאל ומשיב בח"ג סי'
פ"ד :

סימן ז' . גאונג של ברזל שהיה על בית תפלות שלהם
למעלה סמוך לגג ובתוך הבית מעמידים
סם פ"א וגם למעלה על הגג עומד לורת ע"ו וקנה ישראל את
הגאונג הזה על הליטאליין (שמוכרים בפומבי ובפרהסיא) לפשות
ממנו היקף להבימה שקורין סם בס"ה וקרא אלעמוד ומשונה לורתו
בכמה שינוים מהגאונג הזה . הנה גאונג זה דינו כמשמים ע"א
ומתבטל על ידי מכירה לישראל ובפרט במכירה בפרהסיא כזו
ומותר להדיוט . ורק למלוא הוא בעיה דר"ל בעבודה זרה דף
מ"ו ע"ב מי מאים לגבוס או לא ויש פוסקים לחומרא ומהירושלמי
פרק קמח דביכורים נראה כפוסקים לקולא וכיון דהאי בעיה
אינה אלא למחלה ואיסור דרבנן בעלמא מהראוי להקל ומה
גם דמהירוש' נראה דאפשריטא הכעיה ולדעת הר"ן בעי' ובפ'
לולב הגזול לא חיישין לבעיה דר"ל אף למחלה וא"כ בגדו"ד
אין שום איסור להעמידו בבהכ"ז ואיברא דמהפוס' נראה
דנקטינן בבעיה זו לחומרא וכו' מ"מ כיון שנעשה בו שינוי
מהני כמ"ס בש"ע סי' י"א גבי זליה . ובדברנן מהני גם שינוי
המחר לבדייתו ובזה יש לפקפק וכו' עכ"פ בגדו"ד שהוא שינוי
גמור בודאי שרי אלו תורף דברי הרב בשו"ת רמ"ן א"ח
סי' ט' :

והרב אבני מילואים בתשו' סי' ז"ך נשאל על דף של פך
משום בשער ומוזהב ובתוכו עגול ועטרה בראש העגול העשוי
לנוי וקנאו ישראל מהכרי על לייטאליין (ר"ל שמוכרים בפרהסיא
ובבהכ"ז שקורין מוא"ט) ושום פסל ודמות לא נראה בו אלא
שבתוך העגול היה מזויר בסממנים לורת איזה פסל לא שקוע
ולא בולט והקונה עשה בו כמה שינוים . א' מחלה היה העגול
עמוק עד חצי עובי הדף ועמה נעשה מפולש מעבר אל עבר
ובלד של אחריו חקק בו רבוע וישם בו טבלא של זכוכית
מרוכעת ומתה הזכוכית דבק קלף פס שויתי . ב' מחלה היה
קבוע מכין חלי אופן והסיר אותו ועשאו קטן הרבה כדי שלא יעכב
הסולכים אליו ומחר ודבקו להדף . ג' לקח מחיצה אחת מלמטה
וקבעה למעלה מהעטרה . ד' עוד קבע למעלה מהעטרה מגדול
אחד מזויר יפה . ה' זה כמה שנים שהיה הדף מונח
בקרן זוית וגמעשנה הרבה והחרש גהן אותו יפה ועל
זה שאל הרב השואל אם אחר כל אלה מותר לקובעו אל עמוד
שבבהכ"ז . והשיב דלא מבעיה אס לא היה שם מזויר אלא
דיוקא (פאטרטט) ואינו אלא כוי ע"א משום שהיה בבית ע"א
ומכירה מהני דהוי ביטול ושרי להדיוט . אלא אף אם היה בו
דמות איזה אליל ממח שעובדים אותו ובזה לא מהני מכירה
מכל מקום כיון שבשעה שקנאו הישראל כבר נמחקה הלוזה
כולה חו לית בה משום ע"א . ולא דמי לע"א שנחבירה מאליה
דהתם היינו משום דעובדים לשברים אבל הכא כבר נמחקה
כולה וכו' ועוד דמכירה בבכ"ז בפני המון עם לכל המוסיק
בדמים כיון דמולגלין בה כולי האי הוי ביטול . ושרי להדיוט אך
לקובעו בבהכ"ז לריך לימוד דהא נרות של ע"א שכיבן השמש
אסורים לביהכ"ז והאריך בזה בבעיה דר"ל המשתחוה לרקל
לולבו מהו למלוא וכו' מי מאים כלפי גבוס וכו' ובדברי רי"ו
ופוס' בזה . ואם נקטינן לחומרא . ואם לחלק בין למחלה
לדיעבד והעלה לענין דינא דכיון דנעשה בו כל השינוים הללו
וק"ל באתנן וכו' הן ולא שניויהן י"ל דשרי ושזב שקו"ט בבעיית
רמי בר חמא בעבודה זרה דף מ"ו יש שינוי בנעבד או לא
ובדברי הטוס' בס' י"א בזה וסדעת החומ' דלא אפשריטא הכעיה
ואולינן לחומרא אלא דמ"מ כיון דאינו אלא משום ספק בציא
אין לאסור מספק אלא לגבוס ולא לביהכ"ז וכיוצא לזה כתב
המ"א בס' קנ"ג ס"ק מ"ו . ועוד דאין ק"ל בס' י"א לענין
זליה דנפשת הכעיה לקולא וכבר כתבתי למעלה דלהר"ג כל
שמוחר להדיוט כשר למלוא למחלה מכל הנין טעמי נראה

הנזכר בית המקדש כרגל וכו' עמו הסליחה דאין לנו לדמות שמחת חינוך בית הכנסת לחינוך הבית שהיתה שם אכילה מרובה וזמני שלמים ואכלו הכשר ואכלו בלילה שנה גם ביום הכיפורים משום דאין שמחה בליל אכילה וסמיה כמו שאמרו בזה בש"ס דמועד קטן ד' ט' ע"א אהכי קפיד קרא שלא תהיה שמחה זו ברגל אבל שמחת חינוך בית הכנסת שאין בה אכילה וסמיה רק שמחת הלל בשיר ותודה לאל יתברך שזכנו לייחד לו בית לשכון שכינתו בית הפלג יקרא אין לה דמיון לשמחת חינוך הבית כמו שכתב הרב מלאכת שלמה נד' ח' ע"ב והוא באור וכוון (עיין לב יס סימן י"ב).

סימן י' . ע"ר מה שכתבתי בנדפס באות ז' במערכת זו למחות בהמון העם שיש אפים העובדים דרך נחיריים בבית הכנסת ובאים לידי קלות ראש על ידי שמכבדים בזה איש את רעהו ואף למי שגריך לזה לא הותר אלא בהלגה ובשחיקה ושלא בשעת התפלה וכו' ע"ש כתב לי ידידי הרב המפורסם כמוהר"ר אברהם מנחם חלפון יל"ו ויל"ו ובחדושי הש"ע העליתי דעילה מלאו רבנותא בכל טעקי דאפשר למנוע השאיפה מפני הכבוד ונדפס מזה בבית האור (שלו) סי' ל"ב עכ"ל יל"ו והרב הגדול מוהר"ר אברהם פלאג"י יל"ו בספר פדה את אברהם במערכת הבי"ת אות ג' חמא עלי שלא הבאתי בספרי מדברי הפוסקים שדברו בזה כאשר הזכירם בספר קף החיים סימן י"א אות י"ט וסיים ועיין להרב פתח הדביר מה שכתב בזה ככל האורך והמעטין בספרי פנינו מחנה שכבר הזכרתי דברי הרב פתח הדביר והם בחלק א' סימן ל"ב שהביא מה שכתב הרב פתח הדביר יתכן שכתב אי איישר חילי אבטולניה כי פורקים עול מלכות שמים מעליהם ומבטלים כונת התפלה וקרבן אני לומר שארבע כחות שאין מקבלות פני שכינה אימתיכו בזה והרב פתח הדביר כתב על דבריו דיש מקום להסיר שאיפתו בלינעא קודם ההסתלה התפלה ואחר חזרת העמידה וכו' וזה רמזתי בספרי וגם הבאתי מה שכתב בפתח הדביר חלק ג' דף רס"ד עמוד ד' עיין שם בספרי ומה שלא הבאתי מהמליון בספר כל החיים הא גרמא לי כי ספר כל החיים אין מלוי אללי ואולי גם הספרי דני רב המליונים שם לא שכיח גבאי וסיים הרב יל"ו והירא את דבר ה' ולא יוכל לעמוד בלתי שישאל ישראל בעת הכרות המלוא בלבד חמי שיושב בלדו ובהלגה וכו' עיין שם : **ע"ר** מה שכתבתי בנדפס באות כ"א שכל דבר שהנכרים מקפידים שלא לעשות בבית הפלותם אף הלפי דין מורחיו הקדושה מותר אסור לעשותו בבהכ"נ שהוא מקדש מעט וכו' נאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל ולא תחללו וכו' כתב הרב מוהר"ר הנ"ל ויל"ו יש לו סמך ממ"ש בפר"ק דתענית ה' ע"ב תמא שאמר הכתוב כי עברו וכו' וכן הוא בסדר אליהו רבה פרק ח' טכ"ד יל"ו :

סימן י"א . בדין הדברים במקומות שבבית הכנסת שיש לכל אחד מקום קטן כספו רשמתי בנדפס באות ל' לעיין בשו"ת חתם סופר ושו"א ומשיב ע"ש וידידי הגאון נחמן כהנא אבר"ק סאסינקא יל"ו כתב לי לעיין בדברי גאונים לאחמור"ר הגאון שליט"א בכלל י"ג ובכלל ל"א ואלה הדברים שכלל י"ג (א) כתב בשם שו"ת שער אפרים סי' קמ"ה בבית הכנסת שנשרף הגג והולרכו להוליא סך רב להשיג רשיון לבנותו ופוענים מבני הקהל שיגבזו לפי ממונו והעשירים פוענים שיגבזו בשוה כי הבית הכנסת לריך לכל איש ישראל בשוה ויש אומרים שטיקק השתדלות הבנין והולאה יתנו מי שיש להם מקום בבית הכנסת כי איש חפול בביהב"נ לא יח' להם שום הגהה מהמקומות והעלה שהדין עס כח השלישית שאף שמוכר בפוסקים ובמוהר"י מינן דבנין בית הכנסת הוא לפי הממון כינו דוקא כשלא נהגו לקנות מקומות בית הכנסת בכסף רק כל הקודם וזה אבל במקום שנהגו לקנות המקומות בכסף מלא בעלי המקומות חייבים ליתן עיקר ההולאה ושו"ת שער אפרים אין אללי אבל ראיתי דב"ק בשו"ת שו"א ומשיב מהדורא קמא בח"ב סי' כ"ו שרשמתי בנדפס שם (ב) קהל

שנשרף בית המקדש שלהם ואספו נדבות לבנותו ובראותם כי לא יספיק המזבזבז רולים למכור המקומות ולהעלותם בדמים ופוענים בעלי נדבות הגדולים למה יפה כח הממכרים מעט כח הממכרים הרבה ורולים לנכות מהממון שיעלה להמקומות שלהם את הנדבות שנמנו וגם אותם שהיה להם מקומות הגדולים בביהמ"ד שנשרף פוענים שהם מוחזקים במקומות הללו גם עתה ורולים לבנות בביהמ"ד מממוןם כתב שם שהעלה בשו"ת שמן רוקח ח"ב סי' ב' דכיון שנשרף שוב אין להם חזקה במקומות הגל' ולענין הנדבות הסכים לנכות מן ערך הממון שיעלו המקומות של הממכרים וספר שמן רוקח לא ראיתי מעודי אבל דבריו בזה ראיתי בשו"ת שו"א ומשיב הגל' ע"ש בסי' כ"א (שליינתי בנדפס שם) שכתב בשם הרב השואל לרמות דבריו וגם הרב המחבר האריך לבאר שלא נדבר הרב שמן רוקח הגל' והרב המאסף דברי הגאונים כשחבר ספרו לפי הגרסא לא היה בידו את ס' התורה שו"א ומשיב הגל' :

סימן י"ב . בענין העמדת הכימה באמצע הבית הכנסת בנדפס אותי"ג הבאתי מה שכתב הגאון חתם סופר דהכימה באמצע היא דוגמת המזבח שהיה באמצע והבאתי שרב גדול בדורנו (מר יהושע ידידי הגאון מוהר"ר אלכסנדר משה לפידות אבר"ק ראייסין יל"ו) הוציא דבריו בכנסת הגדולה החדש חוברת א' לז מ"ה כתב לבטל את המעוררין ששנינו על החת"ס בזה שחשבו שכונתו על אמצע הכותש שמלפון לדרום קאמר ואין האמת כן אלא כונתו על אמצע האורך ציון מזרח למערב ע"ש ועתה במכתבו אלי כתב מילואים לדבריו שכתב הגדולה הגל' וזהו ולולי החתם סופר היה אפשר לומר דקריאת התורה היא דוגמת קבלת התורה והכימה היא דוגמת הר סיני כמוכר בשור א"ת סוף סי' לקיט ובסוף סי' רפ"ד וכו' סיני היה באמצע והעם סביבו כמפורש בתורתיו הקדושה עכ"ל יל"ו (בלינו רבינו לין לעיין משובות רשב"ן (קובץ קטן) סי' ט"ל) :

מערכת ברכות

סימן א' בדין ברכו האמור' בש"ס אם מותר לאמרם דרך לימודו בהזכרת ה' או לא הותרו לומר דרך לימוד אלא פסוקים שמובאים בש"ס כתבתי בנדפס במערכת זו סימן א' אות ח"ג ע"ש וראיתי בס' ישמח לב להרב שו"ת איש ירושלים' בתיו"ד סי' י"ז מר קעסיק במלות פדיון פטר חמור למי שקנה חמורה מנכרי והסיה לפי תומו שערין לא בברה והביא מ"ש הפוסקים לענין קדושת כבוד בקמה דכל שמפסיד הנכרי בעדותו נאמן במסל"ת וכן בגדון זה מפסיד הוא לפי שאשר כבד בברה שוה ביותר שאין לה סכנה לידה וסוד דמה זה והנכרים בזמננו יודעים שמחמורה שלא בברה יקרה מפניכס כדי לקיים מלות ס' ברה וא"כ הוי מחנוין להשביח מחמו ואינו נאמן ולדד מלך שהיה לה בגדונו סימנים שלא בברה עדין ומעידים כן ישראלים הנקראים אם אפשר לשמוך על זה וסיים ע"כ נראה בעיני לעשות פשר דבר ללמוד בעת הפדיה בסור יו"ד סי' שכ"א וסיים מ"ש בסור ויל' לפיכך מיד כשמפרישו מברך בא"י א"מ"ה אקב"ו על פדיון פטר חמור (עכ"ל הסור) דבענין זה דהוי קדושת חמורה ילאט מכל ספק ומכשול עכ"ל הרב הגל' ואין דעתי הענינה נוחה בחיקון זה וגעלם ממנו מ"ש הרבנים שהבאתי בנדפס דלא אמרו דמותר לומר ההזכרות דרך לימודו אלא בפסוקים שכתורה אבל לא בהזכרות בשב"ס וא"כ פשוט שהלכות בפסוקים כשיגיע למקום איזה בברה אסור לו לאמרם ככתוב בסדר ולריך לומר בכינוי השם (ברוך אתה השם) במקום אדנות :

והנה בעיקר דין זה הבאתי בספרי דברי ידיד נפשי הגאון מוהר"ר משה נחום ירושלמסקי יל"ו בספר מנחת משה שהביא ראיה מהש"ס דברכות ד' כ"ב ומתמתי על זה שהרי משורש כתב רש"י שם דשייט האזכרות שבמקראות ואין מזה דא"י

בְּעֻזַּת

ספר

תפארת משה

שני חלקים

חלק ראשון

כולל

חדושים וביאורים הערות והארות לכמה סוגיות חמורות ועמוקות
בש"ס ובדברי הראשונים והאחרונים. הרבה ישובים בדברי רבנו
תרמב"ם ז"ל ובירור שיטתו, וביחוד בעניני קדשים החמורים.
שו"ת הלכה למעשה, על שולחן ערוך אורח חיים, יורה דעה, ואבן העזר.

חלק שני

כולל

הדרנים על כל סדר קדשים, ושאר מסכתות,
בנויים על דרך הלכה ברורה, עפ"י הגיון והבנה
וסברות ישרות.

חובר מאתי בעזרי"ת

משה זאב הכהן

בן לא"א המופלג בתורה וי"א מוהר"ר שאול הכהן ז"ל
רב דבית הכנסת „תפארת ציון“ בשיקאגא
מלפנים רב בעיר אכעל, ועוד קהלות בליטא

שנת תשי"ג לפ"ק.

כעין קושית המחבר מהא דכ"ג "דלוקמיה הש"ס הא דתניא אם הניח אינן חוצצות בכ"ג מניח על הכתונת ומכוסה בבית יד של מעיל וא"כ ראייה מזה להרמב"ם דלמעיל לא היה בית יד" ולבסוף הוא מדחה ראייה זו מטעמא "די"ל דבין בגד לבגד נמי אין להיות חציצה" כדברינו, אבל אין מביא שום ראייה לדבריו, ואנחנו ב"ה

1234567

הבאנו ראי' מהא דר' חנינא דירושלמי, ולבסוף גם הוא נשאר בצ"ע ע"ד אם יש חציצה בבגדי כהונה גם בין בגד לבגד, וכנראה שגם המחבר הנ"ל לא ראה את הפמ"ג כמו שאני בעצמי לא ראיתי אותו עד אחר כמה שנים, ותודה לר' שהנחני בדרך אמת וכונתי בענין זה בעצם הלכה לדעת הגדולים.

סימן כ"ט.

ש ו ת

בדין איסור נתיצת בית הכנסת ובית המדרש

שאלה

נשאלתי מבן אבותנו הרב הגאון כו' כש"ת ר' שניאור זלמן שאולזון שליט"א הרב לעדת "אנשי לויבאוויטש" במילואאקי יצ"ו, אם מותר לנתוך חלק מה"עזרת נשים" בביהכ"נ מצד צפון ומצד דרום כדי להוסיף חדירת האורה לה"עזרת אנשים" מהחלונות הגדולים המכוסים עכשיו ע"י הגוזזמרא של ה"עזרת נשים".

תשובה

הנה בשו"ע או"ח סוף סימן קנ"ב פסק הרמ"א "ואסור לסתור דבר מביהכ"נ אלא אם כן עושה על מנת לבנות". והטעם הוא מפני שביהכ"נ נקרא מקדש מעט והוי בכלל איסור נתיצת אבן מביהמ"ק.

מקור דין הזה שמביא הרמ"א הוא מהמרדכי דמסכת מגילה פרק בני העיר דמייתי דין זה מהספרי: מנין לנתוך אבן מן המזבח ומן ההיכל ומן העזרה שהוא בלית ת"ל ונתצתם את מזבחותם וגו', לא תעשו כן לה' אלהיכם, אלא אם נתץ על מנת לבנות שרי דההיא נתיצה בנין מקרי עכ"ד.

והנה הט"ז החמיר לאסור לעשות קצת גומא בכותל לתחוב העץ או הברזל של הדף לעשות שם שטענדר אף שהוא לצורך אדם אך מ"מ כיון שישאר גומא בכותל עוברין משום — לא תעשו כן לה' אלהיכם. רואין אנו מדברי הט"ז אף שהנתיצה היא לשם תיקון ואפילו תיקון באותו מקום השבירה גופא מ"מ כיון שהשבירה והנתיצה בעצמה לא נתקנה לגמרי רק עשה תיקון אחר ע"י השבירה אסור, א"כ לפי זה בנוגע לשאלתנו אין ספק שאסור לנתוך את ה"עזרת

נשים" אף שע"י הנתיצה יוצא תיקון שע"י יתרבה האורה בביהכ"נ — יען שהתיקון הוא תיקון אחר, כי לפי דבריו רק התיקון בנתיצה עצמה מותר ולא במקום אחר ואופן שאלתנו נקראת סותר ע"מ לתקן במקום אחר שאסור. אבל לכאורה יש להתיר מטעם שכתב ה"חכמת אדם" בסימן פ"ו "דעזרת נשים אין בה קדושת בית הכנסת כלל" וממילא לפי"ז אין בה איסור נתיצה וא"כ בנוגע לשאלתנו בודאי מותר לנתוך חלק מה"עזרת נשים" כדי להוסיף חדירת אורה עי"ז ל"עזרת הנשים".

אולם דיש להקשות על דבריו מהא דכלים פ"א עשר קדושות הן וכו', וכן נפסק להלכה ברמב"ם פ"ז הל' י"ז מהלכות בית הבחירה "עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם", הרי דיש קדושה ל"עזרת הנשים"? ואף דזה רק איסור מדרבנן מ"מ הלא טמא כגון מצורע וזב אסור מן התורה להכנס לעזרת נשים, ואף שאין חיוב חטאת על שגגתן אך זהו רק מפני שאין חיוב כרת על זדונם כדאיתא בכריתות (דף ב' ע"א) דלא חשיב שם הש"ס רק הנכנס למקדש אבל לא בהר הבית דאינו אלא באזהרה וכדנפסק ברמב"ם בפרק ג' הל' ח' מהלכות ביאת המקדש. — אלמא דיש קדושה ב"עזרת נשים" וא"כ איך כתב ה"חכמת אדם" בלי שום מקור "שאין לעז"ר קדושת בית הכנסת כלל"?

אמנם כדי שלא להאריך אביא בזה רק אחדים מהם: הספר "יראים" בסימן שכ"ד כתב וז"ל: ויראת מאלהיך צוה בהכנס אדם למקדש או לבית הכנסת או לבית המדרש שינהוג בהן מורא וכבוד דכתיב בפרשת בהר סיני את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו ותניא ביבמות פ"ק ומקדשי תיראו לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש פי' מן הקב"ה, ומצינו בבית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרינן בפרק בני העיר ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר הדחתים שם א"ר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, למדנו כשאמרה התורה ומקדשי תיראו שבת כנסיות ובתי מדרשות בכלל, והמורא הא"ך היא אינה מפורשת מן המקרא ופירשוה חכמים לפי סברתן כל אחד ואחד לפי חומר קדושתו וכו', עכ"ל. רואין אנו ברור מחד דבעלי תוס' דס"ל דקדושת ביהכ"נ וביהמ"ד היא קדושה עצמית ממש כמו המקדש — והוי מדאורייתא.

וכן מבואר ברמב"ם, דבמנין המצות שבספר "יד החזקה" במל"ת סי' ס"ה כתב וז"ל: שלא לאכד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות, וכן אין מוחקין את השמות המוקדשין ואין מאבדים כתבי הקדש שנאמר אבד תאבדון וכו', לא תעשון כן לה' אלהיכם עכ"ל, ומוכח מדבריו דלענין נתיצת דבר שו' ביהכ"נ וביהמ"ד למקדש וא"כ מוכח מזה דס"ל דקדושת ביהכ"נ וביהמ"ד הו' קדושה עצמית ממש והו' דאורייתא, ויוכל להיות דטעמא דהרמב"ם הוא מדכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם דמשמע כל המיוחד לשמו יתברך הוא בכלל הזה וביהכ"נ וביהמ"ד ששכינה שרויה בהם הרי הם בכלל זה וכמו שכתב ה"מטה יהודה".

אמנם מה שכתב הרמב"ם בספר המצות ל"ת ס"ה וז"ל: שהזהירנו מנתוך ומאבד בתי עבודת האל ומאבד ספרי הגבואה שלא נמחק את השמות הנכבדים והדומה לזה ולשון אזהרה בזה הענין הוא אמרו — לא תעשון כן לה' אלהיכם אחר שקדם הצווי לאבד ע"ז ולמחות את שמה ולהרוס בתיה ומזבחותיה כלם, ובאה האזהרה ואמר לא תעשון כן לה' אלהיכם וכל מי שעבר על דבר זה כגון שהרס דבר מן ההיכל והמזבח והדומה לזה או שימחק שם משמות ה' לוקה, ואזהרתיה מהבא ואבדתם את שמם וגו', לא תעשון כן לה' אלהיכם, עכ"ל.

אך יש לתרץ דבריו עפ"י הרמב"ן ז"ל דס"ל דביהכ"נ וביהמ"ד לית בהן קדושה עצמית ממש כמו המקדש מפני שאינם קדושת הגוף אלא הם תשמישי מצוה כמו סוכה שופר ולולב, והדין הוא כמותם דכל שאין צריכין להם עוד רשאים למוכרם ולהפקיע קדושתם כדין תשמישי מצוה כשאין נזקקין להם עוד הן נזרקין, והם נעשים קדוש ע"י תשמישן למצוה, וכן הביהכ"נ והבימ"ד נעשים קדוש ע"י התפלה וכמבואר בשו"ע שם סימן קנ"ג "ביהכ"נ אינו קדוש עד שיתפללו בו" משום דהוה תשמישי מצוה וקיי"ל בו דהומנה לאו מילתא היא, ועיין בט"ז שם ובסימן תרל"ח ס"א בהג"ה, ובהומנה לגוף הקדושה הלא קיי"ל מילתא היא כמבואר בסימן מ"ב ס"ג "קלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול דהומנה כי האי גוונא לגוף הקדושה מילתא היא", וא"כ לפי"ז כיון דתפלה עושה הקדושה לבית הכנסת ולביהמ"ד י"ל דדוקא גברים שיש עליהם חיוב תפלה בצבור משו"ה תפילתם עושה הקדושה לביהכ"נ ולביהמ"ד, אבל נשים דאפילו להדעות דס"ל שגם עליהן חל חובת תפלה אבל הרי לכו"ע אין עליהן חל החיוב של תפלה בצבור ואינן בגדר צירוף לעשרה (ועיין בק"נ במגילה פ"א אות מ' וס'), משו"ה שפיר יש לומר לשיטה זו דאין לה"עזרת נשים" קדושת בית הכנסת כלל ונכונים דברי ה"חכמת אדם".

אבל מ"מ הלכה למעשה א"א לסמוך על דברי ה"חכמת אדם", דהרי מצינו במהרי"ט בתשובה סי' קל"ב ובחלק ב' סי' ד' ובתשובות שו"מ חלק ב' סימן כ"ג ובישועות מלכו סי' י"א ובעוד כמה פוסקים דס"ל דגם ל"עזרת נשים" יש קדושת בית הכנסת וממילא נפלה קולא דחכ"א לבירא.

ומלבד זה הלא כמו שהסברתי דברי החכ"א ניחא רק לפי הסוברים: "דיהכ"נ וביהמ"ד לית בהן קדושה עצמית ממש כמו המקדש מפני שאינם קדושת הגוף אלא הם תשמישי מצוה כמו סוכה שופר ולולב וכו', והם נעשים קדוש ע"י תשמישן למצוה וכו'", וא"כ כיון דהרבה ראשונים וגדולי האחרונים חולקים על שיטה זו וס"ל כהמרדכי: דבית הכנסת ובית המדרש יש להן קדושה עצמית ממש כמו המקדש כמו שיתבאר, א"כ בודאי לפי"ז א"א לחלק ולומר דל"עזרת נשים" אין קדושת בית הכנסת כלל.

משום דכל ביהכ"ג וביהמ"ד מסתמא בונין אותם על תנאי זה: שתהיה היכולת בידם למוכרן וליתנן במתנה והוי כהקדש לזמן, ואע"ג דלא התנו כמו שהתנו דמי דבני העיר מעלים על הדעת תמיד אולי יצטרכו למוכרם או ליתנם במתנה וזהו שיטת הרמב"ם כמבואר בהלכות תפלה פי"א הל' ט"ז, אשר בסברא זו הוא מחלק בין בית הכנסת של כפרים לבין בית הכנסת של כרכים ע"ש וד"ק.

היוצא מכל האמור דהרבה ראשונים ואחרונים ס"ל דקדושת ביהכ"ג וביהמ"ד היא מדאורייתא וקדושתם היא קדושה עצמית כמו המקדש וממילא גם ה"עזרת נשים" בכלל והלכך אין לסמוך על דברי ה"חכמת אדם", ובפרט שגם הרמ"א ס"ל כשיטת המרדכי ופסק כן בסוף סימן קנ"ב א"כ אנחנו שנוהגין כפסקיו אין לזוז מדברי השו"ע ואסור לנו לכאורה לסתור דבר מבית הכנסת אלא באופן האמור.

אבל כאשר נדייק בעצם ומקור ההלכה או נמצא היתר גמור בלי חשש ופקפוק כלל, דהנה הרמב"ם בפ"ו הל' ז' מהל' יסודי התורה כתב: הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר בעכ"ם "כי את מזבחותם תתוצו" וכתוב "לא תעשון כן לה' אלהיכם", וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה שנאמר "ואשריהם תשרופן באש" וכתוב "לא תעשון כן לה' אלהיכם", עכ"ל. וכן כתב בהלכות בית הבחירה פ"א הל' י"ז: הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר "ונתצתם את מזבחותם וגו'", לא תעשון כן לה' אלהיכם", עכ"ל. ואף שבכאן לא הזכיר הרמב"ם "מן העזרה" כלשון התוספתא אבל בספרי בפ' ראה שהוא מקור הלכה זו של הרמב"ם איתא ג"כ הלשון "ומן העזרות" וכבר העיר ע"ז הכ"מ שם, ותיירץ: דסמך על מה שכתב בהל' יסודי התורה שהוא עיקר דין זה ולשון, אבל בכלל אנו רואים ברור דהאיסור הוא רק לנתוץ דרך השחתה אבל כשסותרין בשביל איזה תיקון אף דמקום הסתירה נשאר פנוי ואינו ממלא אותו מ"מ לית לן ביה ודלא כדברי הט"ז הנ"ל, וכן ס"ל הספר יראים והמרדכי והסמ"ג דדוקא דרך השחתה אסור, ועיין ב"ברית משה" על הסמ"ג ל"ת ג'.

(*) הגהה. אגב אורחא הנני רוצה להעיר בזה כי בשתי ההלכות מביא הרמב"ם פסוקים שונים אע"פ שהכ"מ כתב

והנה אע"ג שבכאן לא הזכיר הרמב"ם מפורש בתי כנסיות ובתי מדרשות מ"מ י"ל דנכללו בלשונו הזהב במה שכתב "שהזהירנו מנתוץ ומאכד בתי עבודת האל" והן בתי כנסיות ובתי מדרשות. וכן ס"ל הסמ"ק וכן המבי"ט בקרית ספר בפ"א מהל' בית הבחירה יעו"ש ועוד ועוד, (ועיין בספר "לחמי תודה" וב"גר מצוה" וב"תוכחת חיים", "שנות ימין" ו"שלמי צבור"), הכלל הוא דרבים וכן שלמים מגדולי עולם ס"ל דקדושת ביהכ"ג וביהמ"ד היא מדאורייתא ויש להם קדושה עצמית ממש כמו המקדש כאמור.

וכן משמע מירושלמי שאמר שם בפרק בני העיר "עד כדון כשבנייה לשם בית הכנסת בנייה לשם חצר והקדישה מהו", ע"ש, הרי שקרא לזה הקדש — דמשמע גמי דקדושה עצמית ממש יש לה מדאורייתא. ודוחק לומר דכונת הש"ס שם היא במה שקרא לזה הקדש הוא — משום תשמישי מצוה, או מדרבנן, (ועיין בערוך השלח).

איברא דיש לדקדק בשיטה זו כיון דאמרינן דביהכ"ג וביהמ"ד קדושה עצמית ממש יש להם מדאורייתא א"כ קשה האיך נפדין כי הרי לא מצינו במוקדשין דבר הראוי לגופן ממש שיהא נפדה, וקדשי בדק הבית שאני שאינם ראוי לגופן ואין קדושתם מתחילה ג"כ אלא לדמיהן אבל כל שראוי לגופן כיון דקדוש קדושת הגוף שוב אין להם פדיון כדתניא בתוספתא (בפרק בני העיר) "אבני היכל ועזרות שנפגמו ושנגממו אין להם פדיון?" ותו דהא במתנה איכא מאן דשרי לכתחילה כש"ס מגילה (דף כ"ז) משום דאי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא הוה יחבי ליה הדר הוי ליה כמכר, וכן נפסק להלכה בשו"ע שם סימן קנ"ג סעיף י"א, והרי לא מצינו פדיון אלא דבר העומד בעין בשעת הפדיון והאי הנאה כבר אכלוהו ואמנם בשביל קושיא חמורה זו החליט הרמב"ן ד"ל דביהכ"ג וביהמ"ד אין בהם עצם קדושה אלא עשו אותם כתשמישי מצוה דכל זמן מצותן נוהגין בהן כבוד כדבר של קדושה ואחר מצותן נסתלקה קדושתן ונזרקין, ולכן גם ביהכ"ג וביהמ"ד כשיפסקו מלהתפלל בהם בטלו קדושתם ואופן מכירתם וכדומה דברי דרבנן הם. והר"ן ז"ל תירץ דכל הקדושות האלה הם מדרבנן דרבנן הטילו עליהם קדושה והם אמרו פרטים בזה ובוה ראוי לאסור ובוה ראוי להתיר (ע"ש בר"ן).

אבל באמת י"ל אפילו כשאנו אמרינן דקדושה עצמית יש להן מדאורייתא מ"מ לא קשה האיך נפדין,

לא נאמר אלא במה שאינו צורך אדם (כדאיתא באילן פרי), וכן נמי כתב אח"כ השורף עצי הקדש דרך השחתה וכו', ואילו היה נהנה מהשריפה היה בל"ז מוזהר משום מעילה, ולענ"ד מיישב בלשון זה קושיית תוס' מס' מכות (דף כ"ב) ד"ה "אלא", ע"ש, עכ"ל.

והנה אע"ג דמריש דבריו אין ראיה כ"כ משום דאפשר לומר דזה שמותר לסתור אפילו שלא למלאות מקום הגומא זהו דוקא במעשה דשטענדר שע"י הגומא שהוא עושה בכותל על ידי זה הוא בונה באותו מקום עצמו צורך עמידתו, אבל לנתוך דבר מביהכ"נ ולרגלי זה יהיה תיקון במקום אחר יש לומר שגם הוא סובר דאסור, אבל מ"מ מסוף דבריו שכתב, והשחתה לא נאמר אלא במה שאינו צורך אדם כדאיתא באילן פרי, וכן במה שמביא אח"כ השורף עצי הקדש דרך השחתה וכו', ואילו היה נהנה מהשריפה היה בל"ז מוזהר משום מעילה, מבואר מדבריו דאם יש איזה תועלת לאדם מהסתירה אף שלא במקום הנתיצה לא מקרי השחתה ושרי.

ואמנם יש להביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ם פ"ו הל' ח' מהלכות מלכים וז"ל: אין קוצצין אילני מאכל שחוצ' למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו שנאמר לא תשחית את עצה וכל הקוצץ לוקה, ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, אבל קוצצין אותו אם היה מוסיף אילנות אחרות או מפני שמזיק בשדה אחרים או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה, עכ"ל, הרי אפילו דאין צריך לקצץ את האילן אלא בשביל שהוא מכחיש אילנות אחרות או שדות אחרים מ"מ לא מקרי זה השחתה, ואם כן הכא נמי כיון שהרמב"ם וכן הסמ"ג כתבו להדיא דאין איסור רק דרך השחתה וא"כ כיון שצריך לדבר אחר כמו לשטענדר וכדומה הרי אין זה מקרי דרך השחתה ומותר.

ועוד ראיה מצאתי ב"אבני נזר" בתשובותיו לש"ע או"ח חלק ראשון מהא דאמרי' שם בפ"ב דשבועות: שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהן. ובתוס' שם (דף ט"ו ע"ב) ד"ה "אמטו" מבואר דאי אפשר לקדש אלא תוך חומה ולכן היה סותרין את

ואמנם מצאתי שהרבה אחרונים חולקין על הט"ז והן: הספר "אמרי יושר" בתשובה קע"ד מביא שם בשם הספר "נזירות שמשון" שהשיג על הט"ז והביא ראיה דשרי לנתוך לאיזה תיקון שהוא — אף שאינו ממלא מקום הנתיצה, מהא דזבחים (דף ל"ג ע"א) דפריך הש"ס "וליעביד פישפש?" והרי קשה האיך אפשר לנתוך העזרה? וע"כ כיון שעושה ע"מ לתקן לצורך מצורע שרי — אף דאינו סותם כל הנתוך יעו"ש.

וב"ארחות חיים" סימן קנ"ב מביא ראיה מהספרי שמביא רש"י בפ' ראה (י"ב-ד'): ד"א ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם. לא תעשון כן. (ספרי) אזכרה למוחק את השם ולנתוך אבן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבן גמליאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות? אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב, עכ"ל, ואי ס"ד דאסור אפילו שלא בדרך השחתה הלא טובא קמ"ל? אלא ודאי כל שהוא לצורך אפילו אינו ממלא המקום שנתץ ג"כ שרי, מכש"כ בענין השטענדר שזכר הט"ז דשרי ע"ש. וכן מבואר ב"דברי חיים" חלק ב' סי' י"ג וב"אליהו רבה" ו"מטה יהודה" ובשו"ת תשב"ץ ס"ב.

וכן משמע דעת ה"בית מאיר" שכתב שם על דברי הט"ז וז"ל: ולענ"ד לצורך אדם שא"א למיעבד בע"א והוא צורך לעמידתו בביהכ"נ שרי, והא ראיה שהרי דין זה מקורו מהמרדכי שלמדו מדין ההיכל וברמב"ם הלכות יסודי התורה פי' הוא בלשון זה "הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה אסור" והשחתה

שההלכה מהל' בית הבחירה היא אותה ההלכה מהל' יסודי התורה וא"כ מדוע בהל' בית הבחירה מביא הפסוק לאסור נתיצה מן המזבח וכו', שנאמר "ונתצתם את מזבחותם וגו', לא תעשון כן לה' אלהיכם", ובהל' יסודי התורה מביא קרא אחר "כי את מזבחותם תתוצון וכתוב "לא תעשון כן לה' אלהיכם?" ובפרט שהכ"מ הראה שם המקור לזה מהספרי דפי' ראה ושם איתא לשון זה: מנין לנתוך אבן אחד מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרות שהוא בלא תעשה ת"ל "ונתצתם את מזבחותם — לא תעשון כן לה' אלהיכם?" ולא מצאתי מי שהעיר בזה, אך אחר החיפוש מצאתי בגוסס הרמב"ם שב"מעשה הרקח" הל' יסודי התורה שמביא באמת אותו קרא עצמו של הלכות בית הבחירה וכמו שהביא הספרי "ונתצתם את מזבחותם" וכתוב "לא תעשון כן לה' אלהיכם", ע"כ הגהה.

הישנה יעו"ש. הרי דאף לבנות שלא במקומו מותר. והשתא עדין צריכין אנו למודעי, דמה שהביא הרמ"א בשם המרדכי, "ואסור לסתור דבר מביהכ"נ אלא אם כן עושה על מנת לבנות", פירשו הט"ז ועוד מפרשים שכונתו היא: שיחזור ויבנה וימלא מקום הנתיצה דוקא אבל אם אינו ממלא מקום הנתיצה אף שהיתה הסתירה והנתיצה לצורך ותיקון מ"מ אסור, וכנראה למדו דין זה מהלכות שבת מדחזינן דחייב בשבת בסותר על מנת לבנות דחשיב מתקן ולא מקלקל א"כ לפי זה אין איסור בבית הכנסת, והנה בשבת (דף ל"א ע"ב) אמרינן דקסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר, על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר — ופטור, והלכך אם אינו ממלא מקום הנתיצה חשיב מה שנותץ ואינו ממלא קלקול ולא בנין — אחר שאינו בונה במקום שנותץ ומשו"ה אסור בביהכ"נ.

אבל באמת מלבד שאין זה נכון מצד הלכה שהלא מבואר ברמב"ם בפ"י הל' ט"ו מהל' שבת: שסותר ע"מ לבנות אפילו שלא במקומו חייב ורק אם סתר דרך השחתה פטור, הנה מעיקרא דדינא פירכא היא שמצינו בדברי הרמ"א גופא דס"ל איפכא: דדוקא לסתור דרך השחתה אסור אבל אם הנתיצה היא לאיזה צורך ותיקון אף שאינו ממלא מקום הנתיצה ג"כ מותר, כדמצינו להדיא בתשובות הרמ"א סימן ק' בהא דמותר למחוק השם גבי סוטה שבשביל לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, ומביא שם תשובת רב האי גאון, והרמ"א פירש דבריו שם וד"ל: מאחר שבא להוציא מידי ספק ומידי איסורא אין זה בכלל איסור מחיקת השם שאנו לומדים ממה שכתב, ואבדתם את שמם לא תעשון כן לה' אלהיכם, ולכן אינו אסור רק כשעושים דרך מחיקה ודרך אבידה להשם אבל כשאנו עושין זה לשום צורך ותיקון שרי וכו', וא"כ למד אחיתופל ק"ו יפה מה לצורך תיקון קטן לא מקרי מחיקה ושרי לצורך תיקון כל העולם לא כש"כ, עכ"ל הרמ"א יעו"ש. הרי מוכח מדבריו דס"ל דאף

כשעושה לצורך מצוה אחרת נמי שרי וחשיב דרך תיקון ולא דרך השחתה, ואדרבה בנתיצה יש להתיר יותר מאשר במחיקה כי במחיקת השם ישנם הרבה מחמירים שאסורים למחוק אפילו ע"מ לתקן, ועיין באחרונים שהאריכו בזה, ועוד ראייה מדברי הרמ"א מהא דנפסק בשו"ע שם סימן קנ"ב: אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר, אלא בונים האחר תחילה ואח"כ סותרים הישן, וע"ז הגיה הרמ"א, "ואפילו לא רצו לסתור רק מחיצה אחת להרחיבו נמי דינא הכי", ומשמע דגם בזה אין איסור רק משום פשיעותא ואף שאינו בונה במקומו מ"מ מותר, ועיין ג"כ ב"אבני נזר" א"ח.

היוצא מכל האמור בנוגע לשאלתנו כיון דמבואר שם בשו"ע סימן ק"נ סעיף ד' דביהכ"נ צריך אור גדול ועל ידי הסרת הקצוות מדרום וצפון יתוסף הרבה אור בביהכ"נ בודאי זה נקרא תיקון גדול ואינו דרך השחתה ומותר.

ועיין ב"בית יצחק" בחלק יו"ד ח"ב בק"א דכתב דלדעתו הט"ז אינו אסור רק כשהוא לצורך עצמו כמו בשטענדר, משא"כ לעשות חלון שהוא להאיר לצורך הבנין של ביהכ"נ להוסיף אורה גם הט"ז מודה דמותר, ועיין ג"כ בערוך השלחן סי' קנ"ב שכתב שם על דברי הט"ז: ויש מתירים שכל שאינו דרך השחתה מותר — כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה — אף בבית המקדש, וכש"כ בבית הכנסת וכן עיקר וכן המנהג הפשוט, עכ"ל, וזהו כהוראתנו.

והנני נשאר בזה ידידו ואוהבו המכבדו ומוקירו כערכו הרם ומברכו בברכת התורה וברכת כהן.

משה זאב כהן

רב לקהלת "תפארת ציון" בשיקאגא.
מלפנים רב בעיר אבעל ועוד קהלות בליטא.

ס פ ר

שאלות ותשובות

אבני נזר

מ"ח חלק א'

1234567

מאת כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו הרב הגאון
הקדוש שר התורה ויראת ה' סהורה מאורן של ישראל
מרן אברהם זצוקללה"ה בעהמח"ס אגלי טל

אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק פארצאחי, קראשנעוויץ, נאשעלסק.
סאכטשאב ואור תורתו זורח על כל כנפות הארץ, בן הרב הגאון
הצדיק המפורסם חסידא ופרישא מ"ה זאב נחום זצוקללה"ה
אבד"ק ביאלא בעהמח"ס אגודת אזור חתנו ותלמידו של הרב
הגאון האלקי קודש קדשים מלאך ה' צבאות נורא מאד האדמו"ר
הגדול מרו מנחם מענדל זצוקללה"ה מקאצק

בשלח כרל. אבל בית כנרי שכל כנרי יס' לו ע"ז על שלח. זה מפורש בש"ע שפי' מפסקת. וכן דין שהרי מרע"ה לא התפלל במזמרים ימן הימנה מלאה גוללים. כל שכן בית שש שס ע"ז. על כן דבריו נכונים ונכונים:
הק' אברהם

סימן רג.

לקק קאצק.

בדבר הבית הכנסת אשר רוצים להעמיד סמוך לה עזרת נשים ורוצים לפתוח חלונות מבית הכנסת אל עזרת נשים, או להגביה העזרת נשים עד חצי חלון מבית הכנסת שיאור להם מבית הכנסת. אי שפיר דמי למיעבד הכי. או לא:

(א) תשובה. הנה על ד' הראשון יש איסור משום נתינת אבן בבית הכנסת. ועל ד' כג' יש איסור מחמת סמיכות החלון של בית הכנסת. זה החלי לבאר דין זה בצמ"ח:

(ב) הנה הס"ז סימן קכ"ג סק"ג כתב דהא דכתב הרמ"א בסימן קכ"ג דסותר על מנת לבנות קרי. היינו ברובא למלאות מקום הנתיבה יע"ש. כוננו נראה לפי דברי המרדכי דהיה נתיבה בנין מקרי. י"ט מדחיין דחייב בשבת בסותר על מנת לבנות דשבו מחקן ולא מקלקל. אם כן אין איסור בבית הכנסת, והנה בשבת אינו חייב אלא בסותר על מנת לבנות במקומו. ועל כן אם אינו ממלא מקום הנתיבה חשיב מה שטמן ואינו ממלא קלקול. אחרי שאינו בונה במקום בניתן ודוק:

(ג) ובאר"י רבה חולק עליו. וראייתו מדברי הרמב"ם שכתב דאינו חייב אלא דרך השחתה דוקא. והרב פרמ"ג רוצה ליישב דהרמב"ם אינו ממשט אלא סותר על מנת לתקן והיינו בממלא יע"ש, ולפיכך נדאין דברי הא"י רבה. וראי' מדברי רמ"א לקמן סימן קכ"ג אהא דאין סותרין בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר אלא בזמן האחר תחלה. דהוא הדין בונה כוהל אי להרחיבו נמי דינא הכי. ומשמע דגם בזה אין איסור רק משום פשיעתא אף שאינו בונה במקומו. וכן משמע מחוס' שהי' מוסיפין על העזרת וירושלים. ומבואר בתוס' שבוש (דף י"ד:) ד"ה חמ"ט. דאי אפשר לקדש אלא תוך חומה, ועל כן הי' סותרין הישנה עד כאן תורף דבריהם. הרי דאף לבנות שלא במקומו מותר. ועוד ראי' מדברי הרמב"ם פ"ז מה' מלכים בקצ"ח אילן מאכל דאם הוא מכחש אילנות אחרים או שזות אחרים מותר דלא מקרי השחתה. הרי דאין צריך אלא לדברים אחרים לא מקרי השחתה. ואם כן הלא נמי כיון שהרמב"ם וסמ"ג כתבו להדיא דאין איסור רק דרך השחתה. וכיון שצריך לדבר אחר כמו לשמערער וכדומה הרי אין זה דרך השחתה ומותר:

(ד) אולם הדבר צריך אף לשיטת הא"י רבה אין הימנה אלא בצריך לדבר הקדש דהוא נושא לא חשיב מקלקל. זה שאין כן בעידון דין שצריך לחלון בעזרת נשים. ה"ט אינם מאטרפות לדבר שבקדושה. ושיין במג"א אף עיינו לנתיב מכל מקום אינם

(ז) חקירה שלישית. אם הקנה והזרוע חסודים יד לצרכה כהנים כמו בחפילין. אין בזה שום ספק כיון שהמזרח אחר כפים אין לו אלא כפים, והחילוק שבין זה לחפילין דלכאורה מה ענין יד לצרכה שצריך בפיו, אף היר היא לקבל וליתן על כן בצרכה היר מקבל הצרכה מלמעלה ומתנה לישראל. וכל כרחין אין זה אלא כף היר שהיא המקבל והניתן. ועל כן לא קשה מה שהקשה מעלתו בערכין (דף י"ט:) דמקשה הש"ס מקידוש ידים שאינו אלא צנף היר לחפילין שהיא בקיבורת, יקשה מנשיאת כפים אם אימא דאינו רק צנף היר, ולא קשה מירי כמ"ע. ומה דמקשה מקידוש ולא משני משום דאינו עובד עבודה רק צנף היר על כן אין צריך לקדש יומר, כהא דספרי פ' קרח טעם קידוש ידים ורגלים. ידים ששבו בהם ורגלים ששומד בהם על הרגפה, יש לומר שהרי צריך לקדש גם יד שחאל קף שפסולה לעבודה אלא משום דשני ידים חסודים כאחת ואינו יכול לקדש יד אחת בלא חבירתה, וכל שכן שאינו יכול לקדש הצנף בלא הקנה והזרוע אם אימא שהקנה והזרוע בכלל יד:

כ"י הדושי' בלוח' הק' אברהם.

אוצר החכמה

סימן לב.

הלכות בית הכנסת

בית ח' תבא תרג"ו.

יכתב לחיים בספר. עת יתקע בשופר. כבוד רב המריך מו"ה אברהם סתת' נ"י הוי"ל בק"ק פלאצק:

(א) בדבר המנין שרוצים לעשות להתפלל בחדר שכל גבו דר ישראל ועל גבי ישראל דר נכרי. וכו' איסור מחמת דברי הס"ז אר"ח סימן קכ"א שאם דבר מיטף או עכורים מפטיק בין מקום שמתפללין בין השמים אין התפלה יכולה לעלות. וכל עכורים יש לו פ"ז בנית, והס"ז מדמה להא דסימן כ"ה ב"ש הפסק יינו ובין המקום שאומרים בו קדושה אם יש במקום ההפסק דבר מיטף או עכורים אינו עונה עמהם. דאף דחמיה של ברזל אינה מפסקת. אבל מקום שאסור להתפלל שם תפטיק, והוא הדין שמתפטיק בין המנין לשמים. כנים דבריו:

(ב) האומנם שפי' איסור אפילו ישראל דר שם עם ביתו, ובזה שמעתי דלא נהני כוחי' במקומות הגדולים. שאי אפשר להשיג מקום להתפלל אם יעטרנו לדקדק חלל יי' בית דירה למעלה:

(ג) אך באמת חילוק גדול ביניהם דבישראל דר עם ביתו אין חשש רק אם יתפלל בשפה שמים עולם ביניהם למעלה, ואף בזה לכאורה אינו מובן. דה"ה מיטף יש בתשמים, רק שהם עלמים אסורים לדבר דברי תורה משום עינות ערוה. אבל למה יתקב מקום שאינו ראוי להתפלל:

(ד) ונראה דבבית הס"ז שהרי איסור לשמש בבית שיש שם סכרים וכל שכן קאצק בבית המדרש שם דברי תורה יתב' בק"ק ח"י לא חשש

חלומות לחמה דחשיב לזרד בית הכנסת מה שאין לזרד לחטום החלומות לחמלה. אולם על זה לחוד אין לסמוך רק על ידי מכירה כ"ל :

מו' סיומא דפיסקא חס הלכנים או האכנים שוים אפילו פרוסה אי ימכרו ליחיד על ידי מוכר העיר בפרסום אנשי העיר ואחר כך יהא מותר לחולק. ובזה אינם שוים כלום אין להחזיר רק לבטת עד חזי החלון של הבית הכנסת כ"ל : הק' אברהם . [איה תשובה זו כתב כ"ק אהרמ"ר זללה"ה עוד בילדותו בקאקא ומאז לא עיין בה] :

סימן לד

תשובה לקק לובימש והשאלה נכרת מתוך התשובה .

א' נבאר אם הנותן אכן מבית הכנסת לזרד מטה אם חשיב שאינו דרך השחתה ומותר . או לא מיעט הרמב"ם אלא סותר על מנה לבטת :

הנה הרמב"ם פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ז' הסותר אכן אחת דרך השחתה מן המזבח לוקה . וכן השורף ע"י הקדש דרך השחתה לוקה עד כאן לשון . ולזכרון להבין מזה ל"י לרמב"ם דאין הלאו רק דרך השחתה . ונראה שלמד זה מהא דבזחים (דף ג"ס) . אמר ריש לקיש מפיל שנעמא מכניסו פחות מנ' על ג' ומכנסו משום שנאמר לא יקדש . וקשה מאי אריא מפיל אפילו שאר בגדי כהונה נמי דאית בהו לאו דלא תעשון . דודאי הקורע עובר כמו שורף וכמו שהוכיח ביראים מטה ט' מהא דבגדורין (דף כ"ז) . דבריו מיכרז בשם הייט הטובה נקב עובר בלא תעשון . דהחוקק עובר . והא דלזרד מפיל לאו דלא יקדש . הייט דמשום דלא תעשון אינו עובר אלא אם כן ביטלו מתורת בגד שקדע רוב . דומיא דבריו' מיכרז שנקב אות בשם וביטל בכך כל השם . אבל משום לא יקדש אינו שיעור שקדע מחט או שיקדע פ' המפיל לבד מיכרז . אבל בקריעה דבגד שנעמא שזרד לקדש רוב הבגד שיתבטל מתורת בגד הא אית ב"י לאו דלא תעשון . ועל כרחק לומר משום דאית דרך השחתה . לית ב"י משום לא תעשון . על כן דוקא במפיל משום דאית ב"י לאו בגופי' לא יקדש ואפילו אינו דרך השחתה שובר . ועיין ספר קרבן מנינה הובא במל"מ פ"ס מהל' כלי המקדש הלכה ג' . ואם כן מוכח מזה דלזרד מטה לא חשיב דרך השחתה :

ב' אה נראה דיש לרחות ראי' זו . והנה בתוס' שם ד"ה מכניסו כתב אפילו למאן דאמר ביאה במקלט שמה ביאה שאני בגד הוהיל ויכול לחטוי לא חשיב כאילו נכנס כולו . והנה יש ליישב דק' התוס' מביאה במקלט הוא רק לרב אושעיא אליבא דעולא אמר ר"ל שם דחייב כרת על ביאה במקלט כמו על ביאה כולו . על כן גם בבגדים חייב מלקות על ביאה במקלט כמו על ביאה כולו . ואין עשה דכיתום דוחה לא תעשה שבמקדש . ועוד דלא הוה בעידנא . אבל לרבינא אליבא דר"ל דלמלקות איתמר . וקילא דין ביאה במקלט מביאה כולה . מחילא בכלים דעל כולו חייב מלקות . ביאת מקלט גם מלקות אין זו . רק איסור בעלמא כעין חזי שיעור . וחלכ טמאה שכתב הרמב"ם שדיט כמו חזי שיעור . ושבו עשה דכיתום דוחה אותו דחזי שיעור דרק איסורא בעלמא הא

קיל מעשה כמ"ש תוס' שבעות (דף כ"ז) : ד"ה דחוקי . ועשה חמור דוחה עשה הקל חף דלא הוה בעידנא ובמקדש כמ"ש תוס' ובזחים (דף ל"ג) : ד"ה לעיין . והנה הכ"מ פ"ג מהלכות ביאת המקדש כתב דאף ראב"ד דפוסק כר"ל דביאה במקלט שמה ביאה . מכל מקום אינו רק למלקות שכן המסקנא . לפי זה יש לומר דביאת למסקנא גם בכלים ביאה במקלט שמה ביאה . אך שאינו למלקות רק איסור בעלמא ועשה דכיתום דוחה אותו :

ג' והנה הדבר פשוט שגם קדשים הנשחטין יש בהם איסור לאו דלא תעשון וגו' . שקדשי שמים הם ועיין פ"ז י"ג : ומשמע דמיידי נמי בקדשים הנשחטין . ^{אשר החכמים} להביא ראי' לזה דלכאורה קשה דבהרומה חמור המטמא מהשורף . דמטמא עובר בפשה דמשמרת תרומתי . ושורף מסופקין תוס' פסחים (דף י"ג) . ד"ה שורפין אם יש בשריפת תרומה משום איסור דמשמרת תרומתי . ואילו בקדשים בסוגיא דר' חנינא בן הכהנים מבוזר דלר"מ כל קדשים שאין ראויין לאכילה מותר למאס . ולר"י נמי מן התורה שרי . ועל כן היכי דאיכא הפסד ממון חולין מודה . ואילו לשורף כל שפסולו בדם ובבעלים טעון עיבור לזרה . וכן הנעמא בכלי שנעמא במשקן אינו נשרף אלא בעיבור לזרה . ולעמא מותר לר"מ . אך הוא הדבר דבקדשים טסק על איסור משמרת תרומתי יש בשורף לאו דלא תעשון שאין במטמא . כמו מטיל מום בקדשים שאינו בלא תעשון . ועל כן בתרומה באיסור משמרת מטמא חמור שזרד לשומרים מטמאה . ואיסור לא תעשון ליכא בתרומה דממון הדיט הוא :

ד' ובזה יש ליישב קו' תוס' על רש"י פסחים (דף ט"ו) . שפ"י ולד טומאה דרבנן כגון כלי שנעמא במשקן . והק' בתוס' הא אינו נשרף אלא בעיבור לזרה . ולפי מה שכתבתי יש לומר דזה לשורפו בפני עצמו משום לאו דלא תעשון . אבל לשורפו עם טמא טומאה דאורייתא מותר דמכ' נע בו נעמא מדאורייתא והענינה שמטמא אין זו משום לא תעשון . כמו המטיל מום בקדשים בפ"ז י"ג : כ"ל . ובפשה שנשרף כבר נעמא מדאורייתא ומותר לשורפו מדאורייתא :

ה' נשוב לענייני שבקדשים הנשחטים יש איסור בשריפתן משום לא תעשון . ומכל מקום יוכח שנעמא או נפסלו מפורש בקרא בלא ישרף . הנה דאין איסור לא תעשון בקדשים שנעמא או נפסלו . והוא דהין בגדי כהונה שנעמא בעינין שלא יה' להם סהרה במקור לא יה' בשריפתן משום לא תעשון . ובגדים אלו שספונין כיום בעזרה ואסור לעצלו דבחוק אי אפשר דשרייתן זה כבוסן ולהכניסם לפניו אי אפשר כל זמן שהן טמאין . נמצא שאין תקנה להוציאם מטומאתן שוב מותר לקורעם ואין בהם משום לא תעשון . מה אמרת הא יש תקנה להכניסם פחות מנ' על ג' . ליתא דהניחא במפיל דאי אפשר לקורעם . אבל שאר בגדים אי אפשר להכניסן משום איסור ביאה במקלט . ואין לומר שעשה דכיתום דוחה איסור ביאה במקלט . ליתא דחשיב אפשר לקיים שיהם שאם לא ידחה לא יה' להם תקנה בעבילה ויה' מותר לקורען . ואין לומר דחזרה יתא שידחה ואז יה' איסור לקורען ולא יה' אפשר לקיים שיהם . ליתא דכיתום אחות אשה כתבו תוס' דלא חשיב אפשר לקיים שיהם בחליה . שאם לא ידחה לא יה' עולה לחליה גם כן . ואף שאם ידחה שוב אפשר בחליה ואין ידחה . אלא בזה הימר אליק שמוכרח להחזיר לו היטום . שאם לא נחזיר לו לא יה' אפשר בחליה . ואם כן

כ"ד

בסופה משום גדול השלם. היינו שבה אין איש
כלל בלא אסרה תורה אלא דרך השמחה. לא מה שלמדך
מיקון. משמע הוא הדין למטה דעלמא. ואף אין
ראי' משם. ומיין מהר"ל צנחניבית מתיב השלם וזה לשון
שם בפ"א כי השי"ת גם כן שמו שלם (כדכתיב ויקרא
שמו ד' שלם עיין שבת י"ד חגיגה י"ב סוטה י"א)
ולפיכך אמרה תורה שימחה השם על האדם כדי לקיים
השם שהוא שלם עד כאן לשון. אבל בשביל מטה
אחרת אין לו:

אז (יא) ראיתי מביאים ראי' לאיור לסתור אף לערך
מטה מהא דע"ז (דף י"ג): הקדים בזמן
זה הערך משום תקלה ופריך ולשו' גיסמא ומשני משום
לא תעשון. אף שלמדך מטה הוא. וכן מהא דסנהדרין
(דף ק"ג). עיר שיש בה מחנה אין נעשים עיר הנדחת
משום דכתיב לא תעשון. ואף שדוחין הא דסנהדרין משום
ושמחה הוא ההשמחה והשמחה הוא. אין בתי' זה כדי
שבישם. דנתי' והשמחה הוא לגבי נשדף. עיקון הוא לאדם
האוקיים. ובכל מקום שצורך לערך מטה הוא השמחה
לגבי הנשדף:

אז (יב) ברורן של דברים לפי מה שכתב הרמב"ן
על התורה דמותר לעשות מהאין מאלל דיק
במלחמה ואין זה השמחה. אך שלא לערך דיק רק
שבי"ם מהחבאים באילנות זה נקרא השמחה עיין שם
היפך. ביאור דבריו דכשפושא מהאילן דיק כרי האילן
עלמו למעלה שנעשה דיק אבל כורמו כדי שלא יתחבאו
הגוים אין תועלת באילן. דכל שכן אם לא הי' שם
אילן כלל לא הי' מחבאים והשמחה הוא לגבי האילן
מאלל ואסור. כמו כן בנידון דין שהמירה התורה למחוק
השם כדי לעשות שלם. הרי השם עלמו למעלה.
ואם לא השם לא הי'ה נכדקת על כן לא תשגב השמחה
לגבי השם. אדרבה זה מעלה להשם שפושא שלם.
אבל כפושא בהמה קדשים גיסמא כדי שלא יבואו אנשים
לידי תקלה אין בהמה קדש עושה מיקון כלל. דכל
שכן שאם לא הי' בהמה קדש שלא יבואו לידי תקלה.
ואם כן אין כאן מיקון בהמה קדש רק השמחה.
וכן מחנה שבעיר הנדחת אם לא הי' המחנה כלל בעיר
הנדחת הי'ה המטה מתקיימת בלעד. ואין המחנה
גורמת המטה על כן לא הי' מיקון לגבי המחנה דק דרך
השמחה. באופן שאין לו ראי' בזה לא להחיר ולא לאסור
וממילא כיון שאין ראי' להחיר נשאר באיסורו:

והנה בנידון דין שהמיקון הוא לעשות מותר
נשים שהוא קדושה קלה מבית הכנסת עלמו
כמ"ש כ"ח בשם מהר"ם מלובלין. אינו צורך להחיר
לפגום בקדושה המורה כדי לחקן קדושה קלה. ועיין
זכמים (דף ע"ה): מפני' ל"י בשני קדושות אם מולין
בזו מפני זו. ובנידון דין אף שקדושה אחת הוא בית
הכנסת. מכל מקום הלא זו חמורה מזו. ועיין שבת
(דף ק"ג). מליעין את המטות מיום הכיפורים לשבת.
משמע שם משבת ליום הכיפורים אסור. אף דשניהם
קדושה אחת כמ"ש הרמב"ם פ"ח מהלכות עירובין הלכה
ו'. מכל מקום אסור להכין מקדושה תמורה לקדושה
קלה:

מיהו (יד) יכולין להחיר על ידי מכירה וחילול מקום
הנחילה. כמו שכבר הורה זקן בשו"ת סרי"מ
סימן ב', הגם שיסודו הוא על מהר"ם פדוואה ס"ו ס"ה
דהא דאסור לנתן היינו דבר מחובר עיין שם היפך.
הנה שם הי' אסור דהא להחיל יכולים ע"פ חז"ל:

בנידון דין נהפך הוא שאין מוכרח להחיר לו ההכנסה. שאם
לא תחיר לו י"י אפשר לקיים שניהם על ידי קריפה
וריק היטב:

ואין להקשות על מה שכתבתי דנקדשים שנפסלו לית
בהו משום לא תעשון מהא דע"ז (דף י"ג):
בנקדשים בזמן הזה דלא חויין להקדשה. וממילא נפסלו אין
איסור מן התורה בהפלת מום. מכל מקום אם עושה
גיסמא עובר בלא תעשון. לא קשה מידי דבאין פסול
בזמן רק משום שאין בית המקדש ומוצא להקריב לא
גרעו מפסולו בדם ובנפלים האין נשרפין בלא עיבור תורה:

עוד נראה דאפילו למ"ש השם דנכלים לא שייך
ביאה במקלט. וכן למ"ש הרמב"ם ביאה במקלט
לא שמה ביאה. וכתב בכ"מ דרמב"ם פסק כר' אשה
דרי' לענין טמא שבע בקדש ולא. איירי של לענין ביאה
במקלט. ממילא גם ר"ל סבירא ל"י לא שמה ביאה והיר
קי' למה לי שפיל דוקא אפילו שאר בגדי רבונה נמי.
נראה לי דלא קשיא דנקרא דלא תעשון כמ"ש ויחזיקו
ושריפה הלא אי אפשר לחזור. וכן נתינה א"ל. ודאי
אם יחזור ויחזרה פנים חדשים בלא לכאן. ודאי
ב"ק (דף ל"ו): לביעתא ועבדי' עשרה ק"י. מה אמרת
הדר משוי' לה לביעתא פנים חדשות בלא לכאן. אבל בנידון
דין שכל די מחשבה חוזר ונעשה בגד. דאם לא כן
לא הי' מקיים בה מלכות כיבוס דבגד אחר רחמנא.
אלא משום דראוי להיות כלי במחשבה וכמו שביארו הגוים
שם. אינו עובר בקריפה זה בלא תעשון דלא דומיא
ונתינה ושריפה הוא. דאין יכול להחזיר דפנים חדשות
בלא לכאן. אבל החזיר במחשבה לא חשיב פנים חדשות.
כמ"ש תוס' עירובין (דף כ"ד). סו"ס א"ל. השם ריב"ז
[דכיון שיכול להיות כלי על ידי מחשבה אפילו תקנו
במחשבה שחזר בה אחר ולא חישב עלי' להשתמש בה
כמו שה' קודם לא חשיב פנים חדשות. כל שכן אם
חישב עליו באמת להשתמש בו כמות שהוא] ואם כן לא
הוא דומיא דשריפה ונתינה. ואף דבמקן אבן אחת גם
כן חייב היינו משום דאין זה חשוב נמוך וכמ"ש בשו"ת
סרי"מ סימן ב':

מלבד זה סוגיא זו בלא זה קשה מאי שנא
מעיל דנקט הא ביומא (דף ע"ב). אמר
רובא אמר ר"י המקדש בגדי כהונה לוקה שנאמר לא
יקדש. הנה שכל בגדי כהונה יש לאו זה. השולח מזה
שאין רא' מכאן שלא י"י. לא דלא תעשון במקום מטה:

ולבאורה י"י רא' להיפך מהא דאמרו גדול
השלם שבין איש לאשמו שהרי אמרה
תורה שם שנכתב בקדושה ימחה על האדם, ומה רבותא
הא לערך מטה בעלמא נמי אין איסור. אך נראה דהא
לא קשה שהרי אין חיוב על הבטל להשקותה. ואם רואה
יוליא וימן כמובן. וכן עלי' אין חובה. אם מראה מלא
בלא כמובן. ואם כן מזה זו טורח האיש והאשה הם.
ומסבירא הי' אסור כמו השורף עלי' ההקדש לערך עלמו.
דנקרא דרך השמחה לגבי גבוה. על זה אמר גדול
שלם כו'. מכל מקום נקוט מיהא פלגא בידך דהשורף
עלי' הקדש לערך עלמו חשיב דרך השמחה. ולא כבית
מחיר שבמחכ"ס הפר"ז על המדה לומר דהאי גוונא לא
חשיב דרך השמחה. וגם הנמרא דפסחים תיובת' דשם
מירי במבטל בהם:

וזה אם מותר לסתור לערך מטה. הנה תשו'
דמ"א סימן ק' שמפרש הא דמותר למחוק השם

אלי מניד דרמב"ם במנן המלות לא תעשה ס"ה זה לשון
שלא לאבד בית המקדש או בני כנסיות או בני מדרשות
כי מובא שאסור מן התורה לאבדן שלא י' כחב במנן
המלות מה שחקו חכמים. ואמנם שהרמב"ם שם כתב גם
כן ואין מאבדין כתבי הקודש ומשום הלה ו' הלה מ'
דמאבדן מכן אוחו מסת מדרות. והגדלה דפצירה לי
שאסור מן התורה לאבדן אלא שאין לוקן עליהם. ודיס
כמו אכילת חלב עמלה וצילת טוף עמא. ומקור לדבריו
לא ידעתי. מכל מקום כן דעתו שבית הכנסת אסור
לנזול מן התורה ומשמע דפצירה לי שיש בהם קדושה
מן התורה :

(יח) וי"ש לדמות לדעת רש"י סוכה (דף ל"ז) הדם אסור
להרים דילפינן מעלי סוכה דהל שם שמים עליהם
ס'. ובסו' שבת (דף כ"ב.) בזה דאבדון דכולהו דס.
הא דלא קאמר אבדון דכולהו עלי סוכה שאני סוכה
דבמסחפק בזה איכא ביטול מזה. הנה דילפינן כל
תשמישי מזה מסוכה דהל שם שמים עליהן. אלא דלפנין
דלאסור להסתפק מחלקים בין איכא ביטול מזה. יש לומר
הטעם משום דעלי סוכה הא ילפינן מחגיגה שהוא קדש
קלים שאין בהם איסור הגאש מן התורה. כמ"ס רש"י
מנחות (דף ס' :) דהתפריש מעות למירותו לא נהנין ולא
מועלין מפני שראוין להביא שלמים פרש"י לא נהנין מדרבנן.
וכן כתב הרב מלאכי בש"ע שלו אר"ח ס' ל"ה בפשיטות
ישוין שם. וכן הוא מסביר דאיסור קדשים דלית ביה
מעילה מלא שוכל לאכול בשעריך נפקא ואכילה שמעט
הגאש לא שרעט. לא מצטרף לחוקי. אך אף לריא
דאמר כל מקום שנאמר לא יאכל כי אף איסור הגאש
במשמע. מכל מקום לא חוכל לאכול לא שמעט. אך
בעלי סוכה במסתפק בהם איכא ביטול מזה שסותר כל
הסוכה אית ב' משום לא תעשון דומיא דחגיגה דההנה
אית ב' משום לא תעשון. ולפי זה כל תשמישי מזה
המאבדס לנמרי עובר עליהם משום לא תעשון. והוא
הדין בית הכנסת. ותש' הרשב"א שהביא בב"י ס' תרנ"ג
דבהרס להרים מועיל תנאי. ולא דמי לעלי סוכה דה
הסוכות לר' כתיב. יש לפרש גם כן משום דהרס בזה
בזה שמריא ליכא ביטול מזה. לפי זה יש לומר דהרמב"ם
כמי מורה דאין בהם קדושה מן התורה על כל פנים.
אך תשמישי מזה על כל פנים הוא מן התורה ועובר עלי'
משום לא תעשון. ואפי' אבן אחת כיון דמחוזר הוא
וכדברי תשו' הר"מ סימן ב' והדברים עתיקין. מכל
מקום פשטות דברי הרמב"ם דבית הכנסת יש בה קדושה
מן התורה. ואם כן יש בו משום מעלין בקודש ולא
מורדין :

(יט) אף עיקר דברי רמב"ן דפשיטא לי בית הכנסת
אם איתא שיש בו קדושה אין בו פריון
חזיל לעממי פ"ד דפ"ז שהשיב שם על הבעה"מ. ואכתי
רשמתי שם בגליון שדברי הבעה"מ ברורים. ושם
מלאכי כן בחתם סופר אורח חיים סימן ל"ח ישוין שם.
ואין לכפול הדברים :

(כ) והנה קיימא לן הקדש שזה מנה שחללו על
שזה פרוטה מחולל. ובזמן הזה הוה ליהלא
פסידא להקדש אפילו לכתחילה. והשתא יש ענה שחללו
כל בית הכנסת על ארבעה זווי. ואין הפסד שאמר
שיצטו הגזוטרס יחזרו ויתפללו בו. אך זאת לאדיע
שהחילול לר' להיות מדעת כל בני העיר. דהא דחללו
על שזה פרוטה מחולל כתבו תוס' בתמורה (דף כ"ז :)
דכ"מ לא אמרינן דהיינו דווקא בעלים :

כנס

לבים הכנסת וכו' ופה השיב דאסור לנמון מחוזר היינו
שמפיק מחיבורו. אבל הכא בית הכנסת לחיד' וכלום
לחודיי' ולא תשיב נתינה עין שם. מכל מקום יש להביא
רמ"י סמוכין לסייד שלו שאין איסור בחותך מקלח מחלוש
מזה דמבואר בפ"ו (דף י"ג :) דלגשר פרסות מארכובה
ולמטה לית ב' משום לא תעשון ועל כרחך רק במחוזר
משום דזה שליחה שם נתינה עלי'. וכשמוכר זה שרי.
ועוד כבר הורה זקן :

(נז) אף שםק אללי חס. נותר להוריד חזיר
שנעלה מקדושה תמורה לקדושה קלה.
ומ"ס כדור מבוש דאף אחר שיקפו הגזוטרס י' שאר עלי'
קדושת בית הכנסת. ודומה למ"ס המג"א סימן קכ"ד
ס"ק י"ד דמותר להושיב שאר ספרים אלא ספר תורה.
אין דמין כלל דשם משתמשין ב' עוד קדושה תמורה.
אבל הכא כג משמין שלא יחשב מתפללין בו עוד האנשים.
ומה בך שישאר קדושתו עליו. הא ביומא (דף י"ב :)
בגד כן גדול אסור שיטבך בהם סדיוט דמעלין בקודש
ולא מורדין. אף דהבגדים ישאר קדושה ראשונה עליהם.
ואפילו בגדי כהונה שכלו מועלין בזה. אלא דמכל מקום
בעד שאין משתמשין בו קדושה תמורה אם ישמרו בו
קדושה קלה לבד הוי הורדה. ואם ס' הדין דבעוד קדושה
ראשונה עליו מותר להשתמש קדושה קלה. ס' מותר
להניח ספרים בארון אפילו בזמן שאין ספר תורה בארון
זה פשוט. אך יש לומר לפי המבואר בפ"ו דעירובין
חמשה תמורות ששכחו בערקלין אחד וביניהם מחיות
שאין תגיעות לתקרה עירוב אחד לכולן דלא הוה הפסק
וערקלין אחד הוא. הכא נמי הואיל והגזוטרס אינה מגיע
עד כותל שבעדה והמסקה אינה מגיע עד תקרת בית
הכנסת. בית הכנסת אחת היא ובאילו האנשים מתפללין
גם באויר הגזוטרס. מיהו בש"ע סימן נ"ה סעיף י"ט
לא משמע הכי מדוהר"ך לומר שם משום דתיבה תשמיש
בית הכנסת ובעל לבית הכנסת :

(נח) אף זה הדין חלוי במחלוקת הרמב"ן עם הר"ן.
דרמב"ן פ' בני העיר סבירא לי בית הכנסת
תשמישי מזה. והר"ן השיב על זה אלא דתשמישי
העיר בה קדושה מדבריהם. ודעתו רמב"ן שם לפי
שיטתו כתב דתשמישי בני העיר שלא להשתמש בבית
הכנסת זה עוד דיוט כתשמישי מזה לאחר זמן מזה
עין שם. ולפי זה נראה דבית המדרש שאסור לעשות
בית הכנסת. אם נמלט כל בני עיר היינו ז' טובי העיר
במעמד אנשי העיר שלא יהי עוד בית המדרש הוא
כתשמישי מזה לאחר זמן מזה. ואפילו להשתמש תשמישי
חול מותר וכל שכן לעשות בית הכנסת. [אז יש לומר נפקא
מינה אם אין להם בית המדרש אחר גם אין להם בית
הכנסת אחר וכיון שביית המדרש גדול מבית הכנסת אסור]
ועל כן כדיון דידן נמי אם יסכימו ז' טובי העיר במעמד
אנשי העיר לעשות הגזוטרס הרי האויר שלמעלה כתשמישי
מזה לאחר זמן מזה. אך לדעת הר"ן דתשיב תשמישי
קדושה אין הימר :

(יז) והנה ה' אפשר לנמון בשעת הדחק בדרכן
על הרמב"ן הג'ל. הגם שהמג"א סימן
קכ"ג ס"ק כ"ז כתב דמתנה דשרי היינו ז' טובי העיר במעמד
אנשי העיר הוא כר"ן. דהרמב"ן לפי שיטתו הולך לפרש
שלא במעמד אנשי העיר עין שם בתי רמב"ן ור"ן.
מכל מקום ידוע דברי הכ"ל בתשו' דאפילו נגד הש"ע
סומכין על ימוד עד רבים בשעת הדחק. אך חדשות

זה, וכן יכולין למכור בית הכנסת אשר למשתי בני שבתא כשים להם בית הכנסת ולא חשיב פסידא להקדש. שמת מינה שזיון שאינו לגבוה כלל ומומן הדיוט גמור הוא לא חשיב פסידא להקדש רק שלא יתבטל החמיר וכן כזה :

א (ב) צריך שיהי' מדעת כל בני העיר היינו טובי עיר בפרטם ואנשי העיר. ואין להמיר על שזכות הוא להם כי בוודאי התפלה בבית הכנסת מביא קדושה לבית הכנסת. ובית הכנסת שהתפללו בו זה יום שנים ועשרה יפקישו קדושתו ויהי' כבית הכנסת חדש ולא יהי' זו קדושה כל כך אולי לא יחא לבני עיר בכך. על כן אין לעשות זה רק מדעת בני עיר :

ג (ב) זאת נראה לי שיחללו רק על חגאי אס צריך חילול. כי יש לדדי היתר גם בלא חילול. ולמה יתללו להפקיע קדושתו ככל שלא לנזק. רק אס צריך חילול יתול החילול מה שצריך לחלל כדי להחזיר : מאוס הק' אברהם.

סימן לה.

כבוד הרב המהר"ג כו' מו"ה צבי הירש נ"י אבד"ק שפעקוב.

אשר ביקשו להכניס הכותל מערבי המפסקת בין הבית המדרש בין העזרת נשים לשון בית המדרש. להרחיב את העזרת נשים ולטמון הכותל מזרחית לסוכה ולהרחיקה שתי אמות לדר תוך להשלים השתי אמות שחשבו לדר מערב. ומסופק כבודו אולי יש איסור מחמת הורדת הקדושה במערב מבית המדרש לעזרת נשים. ומחמת נתינת כותל מערבית כיון שאינו לנזק בית המדרש רק לנזק עזרת נשים. ומסופק אס יתיר על ידי מכירה ושוב לחזור ולקטטה לנזק עזרת נשים :

הנה לענין תכ"ז השני מחמת איסור נתינת אס יועיל היתר מכירה חלוני במחלוקת רמב"ן ור"ן. דלרמב"ן מה שצ"ה הכנסת יוצא לחולין על ידי מכירה משום דבשגמלו בני העיר שלא להתפלל עוד בבית הכנסת הנה הוי כחשמישי מטה לאחר זמן מלכותו. [אבל בלא טעם זה הי' דיוט כאבני היכל שגממו שאין להם פריון] אבל בנידון דידן שרואים להחמיר כותל זה לאחר שתי אמות. הנה עוד רואים בכותל זה לבית המדרש. ועדיין הוא בתוך זמן מלכותו. לא מהגי מכירה לחושבו לאחר זמן מלכותו כיון שדעתם לחזור ולקטנה. אך לר"ן דמהגי פריון ודאי מהגי מכירה גם לאיסור נתינת :

והנה נתינת בבית הכנסת או בבית המדרש מוציא ברחמים במנין המלות לא תפסה ס"ה שהיא דאורייתא וראוי לחוש לרמב"ן. אך ראיתי בתמים דעים לראב"ד סימן קפ"ו וז"ל ודאי בבית הכנסת. וכל הוזהר לו שאין קדושתה מחמת פלגה ודאי יכולין בני העיר להפקיע מקדושתה ולפיכך העמידו בספר תורה יע"ש. מוציא שגם בחשמישי קדושה יכולין להפקיע קדושתה ועל כרחק דנתחלל על ידי מכירה :

ו"ש לזכות ולומר חשמישי קדושה יש להם פדיון שדומים לכלי שרת שחשיקו פדיון יש להם פדיון כמו שכתב החס' מעילה (דף י"ט) ד"ה מאי וא"ש

הגם דלכאורה יש לומר שצ"ה לייבטש האיל ויש שמה יריר גדול שמתקבלים שם מעלמא יחשב על כרכים שאין בני העיר לבר בעלים. הנה באור זרוע ביא' רא"י גדולה מירושלמי באנשי אלכסאדרוס דמשום שגנאיהו משלהם מכרהו ועשו בה כל זורכס. וזה פשוט בעיר שלא נתנו לה ממקומות אחרים. ואך אף להחולקים וכן הוא בש"ע דאפילו בגאווה משלהם מכל מקום הקדושה לדעת העולם. מכל מקום אין הפ' שנעשה מתם שלהם. רק שאין יכולין להפקיע הקדושה שמתחמתם. כלשון התוס' חמורה קדושתה ואין יכולין למכרה. וכן בח' רמב"ן לפי שיטתו דבית הכנסת חשוב חשמישי מטה ושגמלו למכרו הנה כחשמישי מטה לאחר זמן מלכותו. אבל של כרכים אולי דעת הרמב"ם להתפלל בו עדיין עיין שם. משמע שאינו שלהם מתם [ואס כן בפשיטות איר ימכור של אחרים] רק הקדש למלוות הכרבים גם כן ואסורים למחית בהם. דהנה כמו נדר לדבר מטה שאסור לחזור ועל כן חשיב עוד בזמן מלכותו. מכל מקום מוכח דאין שלהם מתם. וכן משמע בגמ' סימן כ"ג ס"ק י"ב בחזירות הסייכים לבית הכנסת וכן מקום של רבים אמר' מסתמא רבים נתנו לה ואין יכולין למוכרה או לטונק. הרי דבאלו שהם חול אס לא נתנו רבים לה מותר למכרה. וזיון שחשוב של אנשי העיר ממילא יכולים לחלל בפרוקה :

ועוד דבגמרא רחוב אין זו משום קדושה האיל דבאקראי בעלמא מתפללין זו פרש"י אחת לחי' שנה. ואס כן שמתפללין זו הרמב"ם ביריד אחת בשנה אינו גורם קדושה בבית הכנסת. והוי דומיא דמקוה ומצרות דכשאין עומקן הרמב"ם יכולין בני העיר למכרה :

ובענין האפלת האור קאח. פשוט שמישוע אינו יכול לעכב ובכל דברי ליטור הולכין אחר רוב כח"ש הגמ"י פ"א מהלכות תפלה. אך באנשים שיש להם מקומות בבית הכנסת באותו לך שיסתממו קצת החלונות איש מושיל רוב אנשי הכנסת שאין מאפיל עליהם האור כל כך. ודומה לדין המבואר סימן קס"ב סעיף ז' בהג"ה בני הכנסת רואים להוסיף הספלים ועשר שיש לו מקומות רבים טוען שמרבה עליו אס הדך או מיר עליו אס הדך יכול למחות ואף שהם רוב. ומשמע דאפילו הי' לכולם בכלל יוסר מקומות מה העשיר לבר. מכל מקום לא חולין בחר רוב :

ועד לעשות חור בכותל מעבר לעבר כדי לקטוע כיור בשו"י הכותל עצמו למען לא יחסום העוברים וליטר יוצא לחן לשפך הדם. לפעמ"ד נראה כזה לאסור. ואף להחמירין לעשות חור למחוב זו שטענדי' כי כל כלי בית הכנסת בבית הכנסת כדאיתא בירושלמי הביאו הר"ן פ' בני העיר. אך כיור שהוא לרחוץ בו זה אינו נלמד לעשות בבית הכנסת אין זה מכלל כלי בית הכנסת. אך החילול יתיר גם את זה :

גם מה שרואים לעשות בית שער בפרס הנה טוהר שזה הורדה גדולה אך גם זה יתיר החילול. וימן שכל היתר בכל הדברים הוא החילול צריך אי לברר יוסר. דלכאורה יש לומר כיון שאחר כך שיהי' איר שלמעלה חול. גם יהי' חור לכיור שהוא חול. גם מקום הבית שער יוסר. יחשב פסידא להקדש ואסור. אך הא חזקן דהיכא שיש בית הכנסת אחרת מותר לסתור את זה. ולא התם שיהי' בבית הכנסת אחרת איר גדול כמו זה. ולא יהי' קטן ממדתו של

ואינו דומה לאבני היכל שהיכל נוף קדושה. אבל בית הכנסת שפיר דומה לאבני היכל. ואי לאו שהוא לאחר זמן מלכות לא ה' לו פדיון. והא דכתב הראב"ד בית הכנסת וכל הדומה לו שאין קדושתה מחמת עגמה. אין הפי' שאינו נוף קדושה. רק שאין קדושתו רק מחמת שדעתו להחזיקו לבית הכנסת להתפלל בו ואינו דומה לספרים שקדושתם מחמת שהוא פרשיות של תורה. ומכל מקום בית הכנסת נוף קדושה ואין לו פדיון ואינו דומה לתשמישי קדושה שדומים לכלי שרת :

1234567

(ב) והנה דעת רוב פוסקים [לכד מנהג] לפסוק כר"ס כרי' דר"י דכא' נר מטאח דאיק רימיא מותר לאחר שהוא גם כן נר מטאח זה להעמיד רחיים. אך מוצא נבי' בשם אביאסף סימן קצ"ו דהיינו דוקא שאינו פוסק חיות הראשון לגמרי רק שפוחת חיותו מותר. אבל אם באופן שהראשון לא יהי' לו כלום אסור. וכן בס דברי הר"י מיגאש שפי' כן. שאר דגים דיהבי סיארא שמסיים אבל הכא מי שבא אללי יבוא ומי שבא אללך יבוא שאסור להוליד לבית הקינים. ואם כן נדרון דידן נמי אם כל הנדבי' עשירים יתפללו בבית השני אסור כההוא דאביאסף והר"י מיגאש. וכן אסור לעשות תחבולות בכדי שעל ידי זה יבואו אללו להתפלל וכפי' הר"ל :

(ג) ועוד נראה דנבי' ליבצר להתפלל. אם לא יהי' מעט הגון שראוי לחלק הציבור לחצי ודאי אין נכון לעשות כן. וברב פני הדעת מלך כתיב :

(ד) אך לרד למודעי שאם הבית המדרש שזכר נמסרה לציבור. שיש רשות לכל הבא לחוכה להתפלל. ואין איש יכול למחות בידו. לא נכון כלל להעביר העם מהתפלל בבית המדרש הוא. ולהתפלל בבית חפלה שעשה יחיד בבימו. כי בית המדרש הראשון אם הוא באופן כג"ל יש לו קדושת בית הכנסת. מה שאין כן יחיד שעשה לו בית חפלה בבימו. ועיין בחש"י ריב"ש סימן של"א :

(ה) והנהגה לשורת הדין. אם מותר לזה השני לעשות בית חפלה בבימו הוא. אם לא ה' בית ראשון נמסרה לכל הציבור. ויש עמם לחלק העם לחצי. גם אם לא לקח כל פרנסתו רק פיתח מפרנסתו. ואם שלש אלה לא יעשה לו אסור לזה השני לעשות בית חפלה :

(ו) עתה נבאר אם יש לזה הראשון אשר מיחה בידו בגונעריע מהשיג רשות דין מסור. ואומר אי שאלם הי' באופן שאסור להשיג כג"ל. פשיטא שאין איסור לראשון למחות בידו בגונעריע מהשיג רשות. ואין לדמותו למ"ש בתרומת הדשן סימן ד"ש בשם המרדכי שאפילו במה שהדיון כל דאלים גבר. מכוער הדבר לעשות ע"י אורח. דזה אינו רק אם גובר עליו כחה האורח שסם נומים החפץ שמדיינים עליו לידו. שזה בכלל האיסור והויכוח פלילים. אבל ידון דידן אף קודם שבא רמ"ד הר"ל הי' הדבר מסור בידם. אם יתנו רשות. אם לא יתנו. אינו בכלל זה כלל. אך אם הי' באופן המותר לשני. יש מקום עיון :

(ז) והנה המהרי"ק סימן קצ"א בענין שכתב הראשון שאין בני העיר יכולים למחות לכל הבא לרור עם ולעשות מסחר שיש לבני העיר. וכתב מהרי"ק דשמיטא ופשיטא דזה שלא יוכל לעכב עליו על פי בית דין. אבל אם חנבר יד בני העיר לסגור דשא באפי' הן על ידי שר הן על ידי שום מונע פשיטא שהרשות בידם וכדפרישית [שהוא מפרש שם מחלוקת רב הונא ורב הונא כרי' דר' יהושע אם יוכל ראשון למחות לשני עפי' ביד. אבל בעלמו ודאי יכול למחות בידו] ולא יחלוק על זה כי אם עיקש ופתחול אשר לא ידע ולא יבין ולא הגיע להוראה עד כאן דבריו. והנה לשיטת מהרי"ק הוא ממש ידון דידן שהשני יקפח פרנסת הראשון על ידי שעושה לו גם כן בית חפלה יכול ראשון למחות על ידי אומות העולם אם יכול. אף שאין יכול לכופו על פי ביד. והבא ביתה יוסף סימן קצ"ז. אך בספר דק בנים

(ד) אך נראה דלרמב"ן בבית הכנסת דין תשמישי מלוא עליו ודאי אין איסור נתינתו מדאורייתא ורמב"ם דסובר שהוא מדאורייתא משום דסובר שדין קדושה יש לו. ואם כן כל החשב שאסור מדרבנן ובדרבנן הלך אחר המיקל וסומכין על הר"ן. ומותר על ידי מכירה. ק' אברהם.

סימן לו

ב"ה יום ועש"ק חיי שרה תרנ"ד :

לכבוד הרב המהיר הבקי מו"ה ראובן ישעי' כ"י דומ"ץ בק"ק ווייסליץ :

ברבר שאלנו. בית אשר נתיסדה ונבנתה לבית המדרש ולשם בית חפלה זה כמאה שנים מהאד"ק ר' דוד ווייסליצער ז"ל. ואחריו קם נכדו הרמ"ד כ"י בבית הג"ל לכלכל את ציבתו מנדיבי עם אשר נתועדו עם להתפלל. וכעת קם עליו איש אחד ועשה בית חפלה בבימו. הסיג גבול לרמ"ד הג"ל לקחת את האנשים המתפללים בבית המדרש הג"ל. והלך הרמ"ד הג"ל למחות לו בגונעריע. שלא לתת לו רשיון על בית החפלה שלו. אם נקרא מוסר. ואם מותר להתפלל אללו בבית המדרש הג"ל. ואם מותר להתפלל אלל סתמי. גבול הג"ל :

(א) תשובה. הנה לא נתבאר בהשאלה אם הבית נבנה לבית המדרש נבנה משל ציבור. או נמסרה לציבור להתפלל בו מי שירצה. או אינו רק שיהי' של יחיד של הר' דוד הג"ל והורשה לציבור רק שמרונת הנימו להתפלל בו. והנה עיקר הדיון אף בלא איסור הג"ל גבול מוצא באורח סימן קצ"ג סעיף ז' מי שה' בבימו בית הכנסת ימים רבים אין הציבור רשאים לשתנו בבית אחר. והנה זה דוקא אם הבית הכנסת הוא של יחיד דלא יש ליחיד בו חזקה. אבל אם הוא של ציבור אין בה חזקה לשום אדם. אולם בחש"י ראב"ח ח"ב סימן פ' דיש חזקה למקום בית הכנסת עגמה. והוכיח כן מדברי הירושלמי גבי קרשי המשכן קרש שוכה להנחן בעיני יתן בשלשן. והכא נמי יש חזקה לבית הכנסת עגמה שתפללו בו. אולם משום שיש לו בעלים אין חזקה לניוף בית הכנסת. דקם לומר משום הבעלים התפללו בו. ואם כן בנידון דידן ממה נפשך אם יורשו בעליו יש חזקה ליישבו. ואם הוא של ציבור. יש חזקה לבית הכנסת עגמה. אך הראב"ח כתב שם עוד שאם מקלח הציבור מתפללין בו רשאים מקלח הציבור להתפלל במקום אחר. והבא במנן אברהם במקומו. והנה בנידון דידן שנקדו רמ"ד יש לו פרנסה מזה יש חשב איסור השגת גבול גם כן :

בבית שחבר בית יוסף אח"כ. כתב עליו שדבריו תמוהים דאך יופקר זה להתעבר עליו ע"י השר שלא ע"פ בית דין: (ח) והנה אם כוננת הב"י כעין דברי מרדכי הג"ל אף במדי דאלים גבר. מ"מ אין לו רשות ליקר בערכאות. כבר כתבנו דאין זה ענין לגד"ד שהדבר מסור ביד הממשלה אם יתנו אם לא יתנו. אין למשחל של יתנו דין הליכה בערכאות. ומאחר שאם תגבר ידו בעלמא יכול לעשות. ה"ה אם יוכל להפריע מעשה השני ע"י שיפעול שלא יתנו לו רשות רשאי. אך גם אם כוונתו דבגד"ד אין יכול למחית אף אם יוכל בעלמא. מ"מ אין ענין לידון דיון. והוא בהצטרף בטעם מהרי"ק וטעם ב"י. טעם מהרי"ק דקט"ש שהשיג מו"ר לפשות רחמים אף שממטע ריוח הראב"ן. כיון שאינו היקף רק מניעת הכרית. ואין כוונתו להרע נחבירו. רק שהוא רוצה להרזיח מותר. כמו כן יוכל ראשון למחות בשני מלכוד להרזיח כדי שלא ימנע ריוח שלו. והב"י סובר שכיון שראשון מוחה בשני מלכוד דבר המותר לו. תשיב כמו חזק. ואין זה מניעת ריוח לבד. ואם כן נכידון דין שהשיג אינו יכול לעשות בית חפלה בלתי רשות מהממשלה. והוא מחקי המלכות. והוא בא להשחל להשיג רשות. כל שחבירו משחל שלא ישיג נקרא גם כן מניעת ריוח. זה אשר נראה לענין דלינא: 1234567 תרמ"ח

סימן לו.

הלכות ברכות

ב"ח א' במדבר ל"א דמב"י תרמ"א רפ"ק פה נאשעלם. תשובה. להדיק מהר"י וזללה"ה האבד"ק אלכסנדר.

א) יקרת מכתבו הגיעני. דבר אשר אחר לי בזהו פה לח"ק בענין בין חומץ יום הכיפורים לברכה. כיון דחומץ תשיב הנפש לרבי ואף דרבנן פליגי. היינו משום דשנתיב יום הכיפורים כבר ה"י חומץ ולא חל עליו איסור יוהכ"פ. משא"כ חוב ברכה חל עליו בזהו י"ן. ואנכי דחיתי כמ"ס הרמב"ן דחומץ מקרי איסורא בלג. דנפשא חמץ אסור וכבר ה"י עליו ט"ס חמץ קידם שחלש טעמו. ואף דלא לא ה"י פסח. מ"מ לעת האתא שהוא פסח. איסור ה"י מתחילה. ה"י ליוהכ"פ מחילה אסור ה"י. ויען שכת"ד ביקש לומר זאת לעת הרמב"ם הוכחתי שדעת הרמב"ם כרמב"ן. וכבר במכתבו ליישב דברי עמנו דשאני יוהכ"פ דאיסור גברא הוא דא"י בכריתות (דף י"ד). משא"כ ברכה דמשום מעילה נעו זה והוא איסור חפלא עד כאן דבריו. וכונתו בודאי כיון דיום הכיפורים איסור גברא לא שייך לומר דאיסור שה"י עליו מתחלה לא פקע: (ב) הנה מ"ס מגמלא דכריתות (דף י"ד). לא ראיתי חסם שום הוכחה. כי ט"ס נאמר דיום הכיפורים רק טלל דאיסור גם באוכלין אחרים. וזה נאמר גם כן ביבמות לענין אחות אשה. ומשום דאוחו חפץ לא ניתוסף עליו איסור על כן קאמר על גברא מינו דאיסור. ובאמת ענין איסור גברא או איסור חפלא יכולין לומר בכל איסור מה שצ"ה. כי לכאורה אינו מתקן. וכל איסור הוא אסור בחפץ וחפץ עליו:

ג) והנה מכבר שמעתי גדולי פולס שנתקשו בענין זה ובדבריהם שטעויות ראיתי דכל איסורי תורה איסורי גברא הם. ולכאורה יפלא לומר על צבילה ושקלים ורמשים שאינם איסורי חפלא:

ד) והנראה לי בענין זה. כי איסור נאמר על משעה אשר פוגם מעלת האדם. כמו שקלים ורמשים כמ"ס

ולא תשקלו את נפשותיכם. ואנשי קודש וגו'. וכבר בשם וגו'. כי לפי מעלת ישראל אין נבלות ושקלים ראויין להם. זה איסור גברא. אבל נהנה מהקדש או זר שאלל תרומה הוא להיפך שמתקרב אל דבר שהוא למעלה ממדרגתו. כי איך יקרב זר אל תרומה והדיוט אל קדש שמים. זה איסור חפלא. שפוגם בחפלא. ועל כן קונס דמחפים בקרבן ויש מעילה בקונמות קרי' ל"י איסור חפלא. אבל שבועה אין שום קדושה נהפם בחפץ. רק שמחלל דיבורו ושגופתו ופוגם נפשו הוה ל"י איסור גברא. ואחי שפיר דברי ריטב"א. ובודאי לפי זה גם יום הכיפורים איסור גברא. ומכל מקום שייך לומר דאיסור שחל לא פקע. דומה לכלי נכרים שפור ואסכלה מלבנן באור משום גיפולי עכ"ס.

והוא איסור גברא כדברי הריטב"א: (ה) ודבר מה שכתב רוס מעלתו דברכה הוא איסור חפלא משום מעילה. והביא רא"י שהאיסור משום מעילה. מדאמר רב מין שמדברין על הרים. ומה זו שאלה הלא כללל כ"ל אסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה. אלא על בדרך דהאיסור משום מעילה וריח אין זו משום מעילה. הגה זה הוא לפי מה דבלקא דעתך דה"ס משיקרא. אבל מהקנת הש"ס פסחים (דף כ"ו). קול ומראה אין בהן משום מעילה וריח יש בו משום מעילה אלא לאחר שנטעה מלוחו אין בו משום מעילה ומשום דאין לך דבר שנטעה מלוחו ומחלין בו. וכן פסק הרמב"ם פ"ה מהלכות מעילה [אחר המגיה האומנם כי בדברי רש"י שפי' הדברייחא במריה בה צביתו שמתן ממנה על הגמלים יש מקום למעות לכאורה דדוקא כה"ג דעבד מעשה בגופה ושורף אותה על הגמלים. אבל מריח כמו שהיא פטור. אך אי אפשר לומר כן דאם כן למה חזר בו מחל דאמר משיקרא קול ומראה וריח אין בו משום מעילה. כיחא דריח מ"ירי דומיא דקול ומראה שמריח בה כמו שהיא ולא עבד מעשה בגופה. אלא ודאי דמריח לעולם משל *). אלא לאחר שנטעה חמרתו לא מעל ומשום דאין לך דבר שנטעה מלוחו ומחלין בו. ורש"י קושטא דמילתא פ"י דהבביתא לא עסיק בדרי מעילה. ועיקר דאחי לאשמעין דליכא כרת במריח וקיל מחפסם. ואם כן הוא רבואה טפי דאפילו עבד מעשה בגופה ושורפה ליכא כרת. ומ"מ שפיר דייק מינה הש"ס דאחי רית לבד יש בו מעילה כמ"ס פריט בלות יא]: (ו) ואם באלו ליישב משום טעם דמעילה. ק"ל כי בנתי (ברכות דל"ה) מקשה כמובן ל"י הארץ ומלואה ובתבי והארץ נתן לבני אדם. ומשי כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. וע"כ לענין הריח לא יושל בברכה. דהנה בגמ' ערכין (דף כ"א). המשיכר בית לחבירו והקדישו. שוכר הדר בה מעל. דאף דהנאת דירה שלו. מ"מ הרי נהנה מבית שגופו הקדש. וה"ל המריח צפרי ששיקרו לאכילה והוא מברך שנתן רית טוב בפירות עדיון נוף הפרי הקדש והאכלו מעל שפדין לא בירך עלי' בורא פרי העץ. גמלא מריח צפרי שגופו הקדש. ומה הוסיף בברכה ברכת הריח. כן יש לומר: (ז) אף בפשיטות יש ליישב שהרי חכמים לא חקנו ברכה רק על הנאת אכילה ואם רוחן בחמץ וכהא' גוונא מן הנאות אינו מברך. וריח לאו כאלול תשיב דקיימא לן ריחא לאו מילתא. ופ"י הרמב"ן בחי' והר"ן ב"י גיד הנשה דריחא לאו כטעמא. והנאה גרידתא הוא. ומהב' כשאינו מתכוין. ואפילו לאחי דאמר ריחא מילתא דכטעמא תשיב. זה במידי דמאכל. אבל המריח בצמחים שאינם לאכילה ודאי לאו אכילה תשיבא. וראי לזה מפסחים (דף כ"ה). הנאה בבאה לאדם בעל כרחי' מותרת. ופרש"י בריח ע"ז. ואי כטעמא תשיב בכל ענין אסור. וכיון דהנאה גרידתא הוא על כן שאל הש"ס מאי שנא מכל הנאות

י' ועיין כריתות (דף ה' :) רש"י ד"ה ואני מעלתי. ובפ"י רנמ"ה ט"ס ובתוס' (ט"ז.) וצ"ה מין.

ספר אהל משה

כולל שלשה שערים

(א) חידושים על סוגיות הש"ס בפלפול של הלכה לתרין התמיהות וליישב הקושיות בדרכים ישרים ומחודדים ת"ל ית'.

(ב) שאלות ותשובות להלכה ולמעשה וגם מה שהסכימו לדברי גאוני ארץ ז"ל העתקתי ככתבם וכלשונם.

(ג) דרושים המושכים לבו של אדם במקראי קודש ומאמרי חז"ל אשר דרשתי במקלות דבר בעתו.

כל אלה חוברו יחדיו בחסד ד' עלי בזכות אבותי הקדושים נבנ"מ זיע"א. ממני הצעיר באלפי ישראל. משה בהרב הגאון הצדיק מוהר"ר דוב בעריש זצלה"ה מילידי פרשעבורז. אבד"ק וואלברום.

וכעת הוצאתי לאור חלק ראשון. השי"ת יזכני לסדר יתר החלקים והוציאם לאור עולם בקרוב. ומה ראיתי על ככה להדפיס חיבורי זה מכאור בהקדמה וגם בהפתיחה אשר קראתי פתח האהל כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים.

גם נלווה לחיבור זה קונטרס

הלך דבש

והוא יתר הפליטה הנשאר בידי מחידושי אאמ"ר הגאון הצדיק ז"ל חידושים עמוקים על סוגיות הש"ס לעשות נחת רוח לנשמתו בעולם העליון ויתקיים בו מקרא שכתוב אנורה באהלך עולמים. ויליץ טוב בעדנו אמן.

פיעטרקוב

בדפוס של הרבני וכו' מו"ה מרדכי צעדערבוים נ"י.

שנת יגדיל תורה לפ"ק

